

ȚARA NOASTRĂ

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

În acest număr: Central University Library Cluj

Regionalismul de Octavian Goga. — Cum era să învățăm carte de Oct. Prie. — **Ogorul ungiuresc, traducere din Andrei Ady.** — **Pumnalul de Toledo de Octavian Goga.** — **Ardelenismele și limba cultă de Ion Gorun.** — **Gesturi inutile de N. O.** — **Să știi, versuri, de Aegrotus.** — „**Propaganda**“ de Alex. A. Hodoș. — **Mizerii mărunte de I. T.** — **Banatul la Alba-Iulia de Avram Imbroane.** — **Banca agrară de Ion Balint.** — **Cronica rimată: Noi pertractăm! de Cyrano de Sân-Mărtin.** — **Politica internă: Salariile funcționarilor.** — **Săptămâna externă: Evenimentele din Ba.** **Insemnări: Autonomie.** — Un auto-plagiat. — Remanierea guvernului. — „Oamenii școalei“. — Consolidarea valutei. — Fondul bisericesc și vina. — Goga-Boilă. — Ce-i cu Alba-Iulia? — Privighetori și ciocă. Liliom. — etc. etc.

CLUJ

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA: PIAȚA CUZA VODĂ No. 16

Un număr 5 lei.

ȚARA NOASTRĂ

REVISTA LITERARĂ, POLITICĂ ȘI SOCIALĂ

APARE ÎN FIECARE SĂPTĂMÂNĂ

ABONAMENTUL:

PE UN AN LEI 200—

UN EXEMPLAR 5 LEI

DIRECTOR:

OCTAVIAN GOGA

ADRESA:

CLUJ

PIAȚA CUZA VODĂ, 16

ANUL III.

CLUJ, 22 OCTOMVRIE 1922

No. 2.

Regionalismul*)

Au trecut doi ani de când o seamă de ardeleni, rămași în colțul lor de izolare politică sub denumirea de „partid național din Transilvania” — își strigă zilnic protestarea împotriva ideii de-a se alipi la orice partid din vechiul Regat. În acești doi ani dânsii, oameni mai mult sau mai puțin intelectuali, s’au trudit foarte mult prin scris și graiu viu să-și legitimeze politicește această diferențiere. Din discursurile și articolele lor nu s’au desprins soluții pentru remediarea multelor noastre nevoi, în schimb însă a ieșit la iveală un pătimaș antagonism față cu toate manifestările de viață ale României de ieri. Acest spirit de îngrădire, tendința de-a disprețui orice poartă etichetă țării românești și-a exagera până la frenesie valorile locale, a primit numele de „regionalism” și astăzi se întâlnește pretutindeni, la Cluj ca la București, la Parlament ca și în vagonul restaurant...

Regionalismul dlor Vaida—Maniu și al pușinilor lor partizani este el o doctrină politică?

Mi-am pus de atâtea ori această întrebare cu foarte multe scrupule de conștiință și nu mi-a fost cu puțință să găsesc o deslegare rațională. Lăsând la o parte orice considerații de ordin sentimental (legătura suftetească între Ardeal și România, origina comună, războiul recent de desrobire, sacrificiul de sânge, teama de dușmanul comun, etc.) care toate ne impun o înfrățire a energiilor, eu nu sunt în stare să găsesc nici un argument pozitiv pentru perpetuarea geografiei de ieri în cuprinsul noilor hotare. Că în toate aceste provincii care s-au unit, există un aspect de viață particulară, rezultanta unor orânduiri și așezăminte deosebite, o știm cu toții; că nivelarea acestor înfățișări diverse este opera unei evoluții care cere timp, o înțelegem prea bine; că a forța procesul de unificare prin măsuri volnice și pripite este tocmai a întârzia contopirea, — toată lumea e de acord. Dar de aci și până la menținerea unui partid politic, care cu organizația lui să nu treacă dincolo de Predeal?..

Nu. Judecata politică refuză această izolare. Ea s’ar justifica nu-

*) Republicăm din ziarul „România” aceste rinduri care din nenorocire își menține penibila lor actualitate și după un an dela apariția lor. „T. N.”

mai în cazul când ar fi vorba de două neamuri deosebite, călăuzite de idealuri opuse. Izolați am putut rămânea pe vremea stăpânirii ungurești, când apăram patrimoniul nostru de rasă. Dar după cum Ungurilor din Ardeal nule-a trecut prin minte să-și creieze un partid politic regional atunci și să refuze o contopire cu poporul maghiar dintre Dunăre și Tisa, astfel și la noi unitatea geografică a deschis în mod firesc libera circulație a energiilor. În cadrul aceluiaș neam, pe toată îndinderea lui, năzuinți comune strâng într'un mănunchiu pe partizanii aceluiaș curent de gândire înghetând astfel partide politice unitare. Unitatea de teritoriu fiind suprema noastră dogmă, regionalismul ca doctrină politică nu se poate susține decât doar de cei care se conduc de tendințe centrifugale: Unguri din Ardeal, Bulgari din Cadrilater, Ruși din Besarabia. Aceste sunt adevăruri elementare și ori câtă inerție de gândire s-ar presupune în tăbăra fostului Consiliu dirigent, ele sunt înțelese pe deantregul.

Atunci de ce această violență extraordinară, de câte ori vine vorba de sacrificarea vechilor granițe în geografia politice noastre interne, de ce persistența dârză de-a se menține un partid cu caracter provincial când conștiința publică refuză la tinde acasă o separațiune de Țaramură? De ce protestarea politică împotriva Bucureștilor, de ce condamnarea în bloc a tot ce vine de-acolo, de ce acest neșabuit egoism regional? Fiindcă, regionalismul nu este o teorie politică, nu e un act de rațiune, ci o stare sufletească. Cei care profesează această izolare și trag concluzii politice din ea, sunt împinși de un *non possumus* sufleteș, ei sunt în neputința organică de-a se atașa României. Izolarea politică la dânsii este numai o consecință a diferențierii sufletești. E o mare greșală să asemănăm actuala lor instrăinare de Țară cu frecările care existau după unirea Principatelor între Iași și București. Aceste frecări se brodău pe mici interese locale, dar sufletește erau una cu conducătorii Muntenilor și Moldovenilor. Ei erau copiii acelorăși frământări istorice, crescuți în aceleași precepte de gândire care agitau la fel amândouă malurile Mitcovului. Astăzi lucrurile stau altfel. Liderii „așa zisului partid național din Ardeal cad mult mai departe de inima Țării“.

La Alba-Iulia când Ardealul românesc și-a rostit unirea, au fost de față două feluri de Români: unii țărani, preoți, învățători trăiți în intimitatea sufletească a satelor, alții reprezentanți ai burgheziei românești din Ardeal. Cei dintâi s'au înfățișat la acest praznic în armura milenară a sufletului românesc care e la fel și la Mureș și la Olt și la Prut, de-acea gândul lor fără nici o știrbire a cerut furtunos unirea deplină cu frații din Regat. Cealtă tagmă însă a fost puțin mai complicată, s'a cufundat în „pertractări“ pe care nu le-a întrerupt decât chiotul masselor. De-atunci și până astăzi se păstrează acest paralelism de simțire. Țăranii la toate ocaziile se călăuzesc de instinctele unității, câtă vreme o seamă de „domni“ priyesc spre Țară ca spre-o mare nenorocire.

De ce această răceală penibilă? — vă întrebați. Fiindcă suntem în fața ravagiilor sufletești pe care le-a produs în Ardeal apăsarea

ungurească de atâta vreme. Este psihologia acelei mixturi intelectuale, care s'a născut din încrucișarea cu cultura maghiară. Este trecutul nenorocit care ne prigonește încă, cu involburări tragice uneori ca în „Strigoi” lui Ibsen. Este — ca să spunem adevărul crud, — este Budapesta care se răzbună, Budapesta cu Parlamentul și teoriile ei de drept, cu Universitatea și teatrele ei, cu literatura și cabaretul... Înfrântă și umilită de oștile noastre, putreda cetate s'ar părea că vrea să ne facă rău prin această penetrație postumă. O simțim încă la tot pasul, și în Parlamentul din București, scoate capul de după discursuri. Firește că stârnește nemulțumiri. Clienții ei sufletești sunt derădăcinați pe calea Victoriei, ei refuză mâncările, glumele de-aici, ei au o neîncredere egală pentru toată lumea, se ceartă cu portarii de hotel și cu partidele politice, ei spun anecdote ungurești și invoacă regulamentul Camerei din Budapesta, ei sunt enervați, ei protestează, ei votează cu toți și cu nimeni, ei sunt — *regionaliști*...

Firește, că le trebuie un partid aparte, dacă nu l'ar avea s'ar constitui probabil într'o sectă. Așa încercuții însă în meteahna lor, rămân politicește un fel de *Corpus Separatum*. Dovadă faptul că nu s'au putut înțelege cu nimeni, deși au tratat cu toată lumea. Viața lor, s'ar putea zice, este o serie necurmată de „pertractări”. Acum doi ani au vorbit de fuziune câteva luni cu partidul poporului, mai târziu au fost în intimitate cu partidul țărănesc, după aceia s-au întins la vorbă cu liberalii. Cum se vede, bieții oameni nu s'au cruțat și-au dat silița să încheie un acord. De ce n'au reușit? Dela concepța politică a dlui Vintilă Brătianu și până la steagul roșu al doctorului Lupu este o scară întregă de nuanțe... Cum de nu s'au putut atașa la nici una? Fiindcă, răspundem noi, aici nu e vorba de orientări politice care și-ar putea găsi un echilibru, ci de-o înfățișare sufletească distinctă care nu se poate armoniza în mod complex cu spiritul românesc. Cum vedeți, rădăcinile răului sunt mai adânci. Regionalismul pornește dintr'o atmosferă de străinism. Astfel stând lucrurile, între reprezentanții diverselor curente politice din țară este mai multă înrudire sufletească, decât între un fruntaș regionalist din Ardeal și oricare figură marcantă din orice partid al vechiului Regat. De sigur între dnii Marghiloman, Vintilă Brătianu, Nestor. Cincu și Mihalache există pe urma unei activități de-o viață întregă profunde și categorice deosebiri de vederi politice, — dar dincolo de aceste deosebiri este terenul vast al unui patrimoniu sufletesc comun din care oricând se poate ridica o punte de înțelegere. În acelaș timp însă dl Cicio-Pop bunăoară, — ca să aducem un exemplu cât mai caracteristic, — încercuit de un regionalism implacabil, păstrează sufletește o distanță egală față cu fiecare din numiții oameni politici, de care-l desparte aceeaș gamă sufletească particulară. Dovadă, cum spuneam, neputința partidului național de-a-și crea vreun acord, dar dovadă în acelaș timp și unanima silă — (ca să nu zic tacită alianță) — a tuturor împotriva regionalismului.

Fenomenul însă, oricât de supărător, nu e nou. El se produce în istorie de câte-ori se fac reintegrări naționale. Veacul al nouăspreze-

celea a avut să mistuie poate cele mai multe regionalisme. Pretutindeni unde a fost o mai îndelungă stăpânire străină, prima generație a realipiților a venit cu această zestre fatală, cu virusul străin în suflet. În Italia d. e. dominațiunea austriacă a fost în stare să improvizeze nu numai teorii politice care s'au așternut în drumul unificării, ci până și-o literatură italo-nemțească, care, firește, era tot atât de departe de terzetele lui Dante, ca și articolele din „Patria“ de nuvelele lui Delavrancea. Lucrurile însă au mers înainte într-o desfășurare normală și stigmatul austriac nu se mai poate găsi astăzi decât doar în muzeele rîsorgimentului italian.

Tot așa și la noi. Regionalismul este intrat în doaga morții de multă vreme. El a început să moară în Ardeal de vre-o douăzeci de ani, de când s'au resimțit primele miasme ale cadavrului austro-ungar. O întreagă ceată de tineri l'au lovit la mir atunci în colcanele ziarelor și lupta noastră dela „Tribuna“ din Arad va rămânea neuitată. Regionalismul a fost strivit mai târziu de revolta unanimă a Ardealului cu prilejul marelui război, fiecare voluntar ardelean a făcut în sufletul lui propriu această operație de gătuire. Lovitura de grație i-a fost dată la Piave când s'a prăbușit imperiul Habsburgilor, — iar necrologul regionalismului este tratatul de St-Germain.

Așa fiind situația, istoria merge înainte, păstrând o linie de normalitate. Că sunt încă morți împrejurul nostru este cert, avem datoria să-i îngropăm. Poporul românesc însă, reintrat în granițele solului național, cu milioanele lui de țărani care n'au pierdut nici o clipă sentimentul integralității, își duce înainte uriașa operă de nivelare, făcând să-i circule energiile dela un capăt al țării la cellalt...

În această deslănțuire vastă de forțe, regionalismul se distruge zi cu zi, ceas cu ceas. Reprezentanții lui din Ardeal vor fi înfrânți pe rând ca proorocii întârziați ai unei religii în care nu mai crede nimeni. Stâlpii „partidului național din Transilvania“, prin contactul zilnic cu o lume nouă vor fi ei înșiși supuși unui permanent proces de rectificare sufletească. Mixtura hibridă, care le-a fost hrana intelectuală o viață întreagă, se va evapora pe rând, în măsura în care dânșii se vor apropia de raza culturii franco-române. Și-asa pe nevăzute, prinzând azi o frază dintr'un discurs, mâine o glumă la o ieșire din teatru, poi-mâine un articol de gazetă, oamenii se vor găsi tot mai aproape de noi toți, firește după cum organismul lor va fi mai mult sau mai puțin bolnav. Cu alte cuvinte, Budapesta în Ardeal, în sufletul românesc este condamnată să piară...

Când va pieri definitiv, atunci nu se va mai vorbi nici de regionalism.

În orice caz, eu am convingerea, că noi, cu copiii actualilor lui reprezentanți, ne vom înțelege foarte bine.

OCTAVIAN GOGA.

Cum era să învățăm carte

— Amintiri. —

Toamna când începea să sufle vântul cu toată asprimea, și pasările câmpului erau de mult duse în țeri mai călduroase, auziam tot mai des spunându-se un cuvânt: școala. La început deabia îl băgam în seamă.

Vorbeau de școală copiii, tovarășii noștri, cu cari ne întâlneam în uliță, în curte și pe câmp, în șură la *de-a gaia, de-a lupul și mielul, de-a holomorile*, dar vorbiau ca de un lucru îndepărtat, ce va fi să fie coala, la iarnă. Par'că iarna nu era înaintea noastră! În grădini de mult nu mai era o frunză pe pomi, sau un horn care să nu pipe. Numai zăpada trebuia să mai cadă, ca să avem iarnă după toată rânduiala. Și într-o noapte a venit și aceasta; când ne-am trezit dimineața, era în curte zăpadă mare și de bucurie că ne săniem, începurăm a striga, a ne împinge, a ne lua la trântele prin pat, până ce veni mama și făcu o grabnică liniște între noi. — „N'ați tăcut javrelor? Indată să vă îmbrăcați, căci azi vă trimit la școală“.

Asta n-a mai trebuit! De groaza școalei nu mai îndrăsnem să ne mișcăm și stam nedumeriți, holbându-ne cu ochii la grindă.

— Nu merg, știi, începu cel mai mare, de prin adâncul pernelor, nu merg, că mă bate domnul învățător.

— Bine vă face, se răsti mama, înbărbătându-ne.

— Acela e popă de voi, că sunteți ca dracu.

— Nu merg, nu... ne bornăiam cu toții.

— Nici capra nu merge la târg de bună voe. Ba megeți tot fuga...

Afară se auzia tata că vine.

— Mai nea încolo!

— Măi, mânca-l-ar lupii de javră, e tot în picioarele oamenilor!

— Ne a!

Urmă o bubuitură și niște schilălăituri. Se văita cânele să moară.

— Toată vara nu-l vede omul, e tot dus. Când vine iarna, nu mai poți închide ușa de el.

— Hai numai hai, striga mama.

— Hai de-mi ia de pe cap. Să-i duci la școală, că mă nănesc. Copii răi, ca aceștia nu mai sunt pe lume. Să-i duci la școală!

Tăceam ca peștii.

— Doamne, de am scăpa! De ne duce la școală, e vai de capul nostru. Când vom încăpea pe mâinile domnului învățător, nu ne mai rămâne un fir de păr în cap.

Ne spuneau ceialalți copii, ce se petrece în școală și ce bătaie mâncau dela domnul învățător. Când îl vedeam pe uliță mi-se băteau dinții în gură de frică.

— Doamne, de nu ne-ar duce la școală!

— Măne îl duc pe Gheorghe. Vreau să învețe să-mi mai cetească din cele gazete.

— Și pe ăștialalți mi i-ai lăsa pe cap? Du-i pe toți. Mai strige-i și dascălului, că m'am săturat.

— Ceialalți sunt încă mici, și nu au vrâsta.

— Meargă cu toții. Acolo sunt și alți copii. Mai bine stau în școală, decât la mine...

S'a isprăvit. Mâne ne duc pe toți la școală fără multă poveste. O dau înainte cu plânsetele. Pe gruiu lui Nan se dau copii cu sania, iar noi ne jeluim pe întrecute.

— Aăă... aăă... plângeam cu toții pe un glas, plângeam pe nerăsuflăte. Dar morăitul nostru nu ținea mult, căci venea mama și ne ciocănea cu furca dela brâu drept în vârful capului. Se făcea liniște îndată. În liniștea aceasta se auziau strigăte și la Badea Mihai din vecini.

— Ne a delături! Ne a la oi! și da după câine de se vâita până în fundul grădinei. Din casa vecinului încă se auziau strigăte de copii, de femeie — se pregăteau și acolo de școală.

Căci așa e lumea aceasta. Până ține vara nu simte nime povara copiilor. Cresc ca iarba. Încătr'o te uiți vezi tot copii. În curte, în câmp, pe uliți sunt copii de copii, răsună satul de gurile lor.

Necăz e numai când începe a șuera vântul de toamnă și îi alungă pe toți lângă cuptor. Atunci e numai: Ne a la oi! către cel dela ușa tinzii și Ne a la școală, către cei din casă...

* * *

A doa zi erau oamenii, tabără înaintea școlaei.

Școala era cu ridicături și de desupt era cancelaria satului.

Oamenii, cari și-au adus copiii la școală s'au pus cu toții în povești și pândeau acum ca nu cumva să le fugă porodițele dela învățătură.

Pe uliți se vedeau venind alți oameni în șir, fiecare aducând câte unul, câte doi copii la școală. Li aduceau de regulă de vârful capului, căci numai așa îi puteau urni de acasă.

Noii sosiți erau vârați în școală, iar părinții se alăturau la mulțime, așteptând să vină domnul învățător.

Învățător ne era crâșnicul dela biserica din sus, care s'a tocmit că slujește mai eftin ca ceice au venit la concurs. Lui nu îi trebuiau nici mierțele de bucate, nici livada bisericii din Prund și s'a dat mulțumit cu 23 florini din lađa bisericii, lăsând trei zloți de adălmaș curătorilor — pentru osteneală.

* * *

Sus la școală era ca în valea Ierihonului. Copiii nu-și puteau reține plânsul, dar de groaza domnului învățător suspinau numai. Alții își pipăiau mereu vârful capului, ca să vadă dacă li-a mai rămas vre-un pic de păr ori s'a lipit de mâinile celuice îi adusese la școală. Veni și domnul învățător și se făcu mare liniște.

Domnul învățător ne mângăia:

— Lăsați numai, o să vedeți ce bine e în școală. Ne jucăm, cântăm, spunem povești. Numai să fiți copii de treabă.

— Acum puneți trăistuțele de după cap, în bănci.

Fiecare copil avea câte o trăistuță frumoasă pentru tăblișă și cărțile de școală. I-o pregătea mamă-sa pe timpul, când va merge la școală.

În trăistuță puneam și un fel de pită prăjită, ce ne-o da mama

pe drum. Domnul învățător ne întreba de toate, de vrăbile de prin șuri, de ticleni, presuri și sâni.

Am început să prindem inimă și uitaram că suntem în școală. Era cu totul altfel în școală decum ne-au spus ceilalți.

După un ceas ne slobozi domnul în curte.

Eram cum se cade de bine. În curte făcurăm cunoștința mai de aproape. Cei mai mari se băteau cu zăpadă, noi cei mici stam mai fricoși la o parte și priviam cu multă plăcere la ei.

Domnul învățător a intrat în cancelarie sugând dintr'o țigară, pe care o sucea, când se cobora cu noi la vale.

Am rămas noi de noi. Lupta cu zăpada se da tot cu mai mare înverșunare. Strigătele, învălmășala și plăcerea războiului făceau să ne clocote și nouă micuților sângele în vine.

Fără să ne dăm seama ne trezirăm și noi cu mânuțele în zăpadă și sfr... sfr... în tabăra din față.

Fetele văzând că lupta se da cu prea mare vitejie și simțind că linia de foc o să se lărgească până la focul unde stau ele ghemuite, o luară la fugă către capătul scării.

Atâta ne-a trebuit. Cele două tabere potrivnice de băeți se uniră ca într'un gând și dă-i la asalt, asupra fetelor.

Se făcu o învălmășală încât urletele, strigătele și plânsetele făceau să se sbată în zar ușa dela cancelarie, în care apăru ca trăsnetul domnul notar.

Se uită cu niște ochi la noi, cum nu am mai văzut om, iar pușinul păr de pe găvălia d-sale se ridica așa cătră cer. Striga ceva, dar nu-l înțelegea nime.

Băeții mai marișori însă pricepură îndată ce are să urneze, căci săriră peste capetele noastre, ne trăgeau la pământ și o luau pe trepti cât puteau de repede, ca să nu-i ajungă domnul învățător, care eși pe sub mâna domnului notar și se năpusti asupra noastră cu palma, cu pumnul, cu joarda.

Când am ajuns iarăși în clasă, ne clocoteau obrajii de joc de alergătură și de — palme.

* * *

După o săptămână nu mai era putere omenească, care să ne țină acasă.

De câte trei patru ori ne treziam noaptea și întrebam:

— Oare nu întâziem de școlă?

Nimic nu ne plăcea, ca școala.

Când se făcea ziuă, eram cu toții în clasă. Fiecare aducea cu sine câte un butucaș, două de lemn, unul dintre școlarii mai mari aprindea focul și se începeau bătăile. Era o adevărată plăcere. Ori unde priveai, erau copii acățați unul de altul și se băteau pe răpușie. Clae pe jos, ne țavăleam până venia domnul învățător.

Pe domnul învățător nu-l prea trăgea inima la școală, dar blăstămățiile noastre nu-i dau răgaz să răsuflă. Noi fiind cu școala deasupra cancelariei, de multe ori îl șileam și pe domnul notar să

alerge la noi și să mai facă și el câte un pic de rânduială cu cecece avea în mână. Cine să poată lucra de desupt când deasupra era furtună? Ne trânteam de se clătinau grinzile de desupt, varul se deslipia în table de pe plafon și cădea cu sgomot pe masa de scris a domnului notar, cari eșia aprins de mânie și striga după domnul învățător.

— Domnule învățător, fumează mai puțin și grijește de porcii aceia de copii, căci altcum vă închid școala, — e porcărie.

— Da, domnule notar, am să le dau o păruială să mă țină minte până vor trăi. De le-ar peri și vița-porodița.

Domnul notar intra, trântind ușa dela cancelarie, iar domnul învățător, venia încet, tiptil și deschidea ușa școlii.

O luam care încotro, ca vrăbiile, când zăresc uliul. Domnul învățător își sufulca mânicele și se lua după noi.

Nu se mai auzia decât vâcnete și șovăiri de nuia. Unii săriau peste bănci, alții se târau pe de desupt.

— Nu am făcut nimic... auu... n'am făcut... auu... Dar nu era ertare.

Mai ușor scăpau ceice apucau să se coboare sub bănci. Aceștia așa știau fugi și se ascundeau, de om să fi fost domnul învățător, ca să-i poată ajunge.

— Blăstămați și mișei...

Cu aceste cuvinte știam că s'a încheiat răfuiala și domnul se suia la catedră și striga:

— Eșiți cu toții de pe sub bănci și mergeți la loc. Nu vă mai bornăiți, că vă smulg părul.

De abia acum se începea însă adevărata bornăială. Plângeam să ne prăpădim. Care cu treabă, care fără treabă. Era o gălăgie groaznică, încât domnul învățător începea să ne strige pe nume.

— Mă Zaharie, mă tâlharule, ai de grijă și îți adună falcile...

Și domnul învățător se întindea după nuiaua cea potrivită.

În unghiu lângă catedră era rărivată claie de pocii, unsprezece, câte bănci aveam. Erau puse după lungime. Cea mai lungă ajungea până la banca din fund, lângă perete. A doua era ceva mai scurtă, ca să ajungă până la cealaltă bancă și așa mai departe... fiecare bancă își avea pocia ei.

Fiecare nuia era, crepată în vârf. Copiii purtau păr lung, și când nu se purtau bine, lua domnul învățător pocia, o vâra în părul băiatului, o sucia de două trei ori și scutura...

— Vai... vai...

Ceialalți după ei.

— Il omoară domnu, îl omoară... au...

Afară se opreau oameni pe sub ferestre și clătinau din cap la auzul învățăturii, ce se face sus. Dar erau mulțumiți, căci doar asta era rânduiala veche la școală și așa a fost de când e lumea.

* * *

Ne-am obișnuit cu școala, ne plăcea și nu puteam fi fără ea.

Domnul învățător o știa bine și după ce ne-a dat puțin și cu aerul acesta și cu buna rânduială — ne-a trecut la carte.

Învățam cu toții tot aceeași carte, căci niciodată nu s'a pomenit ca domnul să gate vre-odată învățătura cu ceice au mai umblat la școală.

Începea totdeauna dela început, ca ceice au mai fost, să nu uite ce au învățat.

Domnul lua creta și făcea pe tablă o pipă cu capac și cu un răcău dinainte.

— Asta e *i*. Va se zică *i... i... i...*

Striga domnul de ne țiuia urechile.

... i... i... i... boilor, căscați-vă gurile și ziceți după mine.

Începeam cu toții... *i... i... i...*

Domnul asculta și se plimba mândru pe dinaintea băncilor cu nuiiau în mâinile prinse la spate.

— Mai tare... mai tare.

— Zi-i mă Zaharie, zi-i nemernicule, că îți smulg căpița aceea din cap. Căscă-ți și tu gura Tănase, ca să nu ți o deschid eu... *i... i... i...*

— Tu de ce nu zici tare, ha? Sau să vedem!

Și domnul îl prindea pe Silimină de păr de lângă ureche și îl ridica.

Se subția glasul lui Silimină, încât la vârful degetelor dela picioare, unde îl ridicase domnul, avea un glas ca vârful acului... *iii... iii... iii...*

— Vezi că știi?

Domnul învățător, ne lăsa să o luăm înainte cu *iii... iii...* și se punea în fereastră, povestindu-și poveștile cu trecătorii.

Noi la rândul nostru sbieram din toate plămânile... *iii... iii...*

Din sbieratul acesta se desprindea pe încetul un hohot câte o bubuitură, după cum chiar venea vorba. Ba Silimină scoase un ac ce îl avea în pălărie și îl înțepa pe Tărcuță, care scoase un țipet de se cutremura clasa.

— Care a fost?

Toți arătam spre Tărcuță. Avea un păr creț, stufos, de ne ținea cum îl scutura domnul. Până în a treia bancă îi țisneau lacrămile.

Domnul se punea din nou la fereastră, iar noi sbieram mai de parte... *iii... iii... aăă... aăă...*

Rădeam să murim. Nu ne eșia din minte domnul și părul lui Tărcuță.

Dar nu ținea mult voia bună.

Se întorcea domnul ca fulgerul, punea mâna pe cea dintâi nuiia i după noi.

Noi, fuga.

Pe bănci, pe sub bănci, pe după tablă eram tot copii de copii, fugând, sărind și strigând. Un nor de praf era în clasă, iar de dedesupt alerga domnul notar la noi.

— Dă-l drumul domnule, că m'au înebunit. Vă închid școala, e porcărie.

•Eșiam pe ușă călcându-ne în picioare, cu capul dungii de lovi-

turi, și săream peste alții ca să scăpăm și să ajungem mai degrabă în uliță.

Pe ziua aceea am gătat cu învățătura...

Și așa mergea școala zi de zi. De nu ar fi venit zilnic domnul notar și nu ar fi cerut să ne dea drumul, poate că azi am cunoaște și pe *a*. Dar tocmai când am ajuns la buchea această veni și primăvara. Și atunci cine ne-ar mai fi putut ține în școală, când afară-era cald și mieii eșise pe luncă? O luarăm după ei și pace bună de școală.

De mai stam la școală, de bunăseama că învățam și pe *a*, ca să se potrivească lângă *i* pe care îl cunoșteam cu toții.

OCT. PRIE.

Ogorul unghuresc

— Traducere din Andrei Ady —

Pe țarina'n părăginire
In lașuri buruiene cresc,
O știi câmpia 'nțelenită,
Este ogorul unghuresc...

Eu mă cobor la sfânta humă...
O roade ceva... Stau și-ascult...
Popor de ierburi otrăvite,
Unde sunt crinii de demult?

Mă strâng selbătăcite vrejuri,
Când din adânc aștept un glas
Și-un miros blând de flori uscate
M'atinge'ncet la ori-ce pas.

Tăcere... Gozul, buruiana
Mă prind, m'adorm și mă'nvelesc...
Din depărtare râde vântul
Peste ogorul unghuresc...

STYX

Pumnalul de Toledo

— Nu, acolo unde am fost, nu ne mai întoarceam, nici tu, nici eu. Nu se mai întoarce nimeni. În fie-care din noi a murit un om care nu cred să mai învie vreodată.... A murit, dragă, omul vechi, omul de-odinioară, cu toate frământările lui.... Suntem alții acum, alt suflet, alți nervi....

Galea a întors capul aiurit și strângând din pleoape s'a uitat departe pe fereastra vagonului care țâcănea domol pe câmpia Basarabiei. Nu ne văzusem demult, din atelierul lui dela București, dinainte de război, unde mă duceam destul de des să-i admir pânzele, o pictură delicată, feminină, peisaje și flori. Cei doi ani de pribegie l-au schimbat mult. Îmbătrânise. Abia l-am recunoscut când mi-a intrat în compartiment la o gară de provincie. Om de patruzeci și doi de ani, părea acum foarte sfârșit. Lucru ciudat însă, nu firele albe dela tâmple, nici cuta adâncă ivită pe frunte între ochi ca o tăietură de cuțit, nu acestea m-au isbit în figura lui. Era altceva, o notă nouă, nelămurită încă, un aier străin care-l învăluia și-i da o înfățișare bizară prietenului meu. Nu știi cum, dar îmi apărea transformat mai mult în mecanismul interior care-i îndruma căutătura, mișcărilor, mușchii obrazilor. Avea dreptate, înaintea mea era un alt om: o ființă aspră, severă, cu străluciri necunoscute în ochi.... Cine-ar fi bănuit vre-odată că acest pictor-poet, coloristul gingaș al crisantemelor, să ia cândva înfățișarea unui revoltat?... I-se întâmplase ceva? Militar n'a fost, familie nu avea, numai penelul lui, cine știe, vr'o nenorocire?... Am redeschis vorba....

— Adevărat, pari cam schimbat....

— Da, o simt și eu, o văd când mă uit în oglindă și-o simt când mă întind pe canapea ca de mai demult, să stau de vorbă cu mine....

— Ți s'a întâmplat ceva?

— Mie? Nimic... Adică zic nimic, fiindcă n'am avut nici o nenorocire deosebită care să mă atingă individual.... Cum să-ți spun, cazul meu cred că este al tuturor, ș-al tău, decât tu poate n'ai avut încă vreme să-ți faci diagnoza.... Aș vrea să-ți esplic, nu știu însă dacă voi reuși, fiindcă resorturile conștiinței, îți dai seama, sunt ceva mai complicate ca peripețiile unui reumatism....

Mă privea cercetător în față, aproape ironic, strângând țigara cu dinții, un obicei recent pe care nu i-l știam.... Soarele trecea din când în când pe fereastra vagonului la o cotitură de drum și-mi lumina fruntea palidă, obrazii trași cari se crispau de violența luminii și-ți dau impresia că e în prada unor figuri... M-am tras mai aproape și-i-am luat mâna cu dragoste....

— Spune-mi, Petre, diagnoza ta....

— Ei bine, ascultă... Eu nu mă pricep la știință, dar am cetit, mi se pare, într'un tratat de psihologie, că o puternică sguiduitură fizică e de ajuns ca să-ți distrugă o celulă în creier, un centru misterios unde și-se localizase o facultate a ta, pe care-ai cultivat-o cu stăruință toată viața. Țin minte, bunăoară, cum profesorul căruia i-am cerut a tunci lămuriri asupra teoriei, mi-a povestit o întâmplare curioasă cu

un savant de limbele clasice, care vroind să se urce în pod s'a împiedecat de pe scară și-a căzut... Când s'a trezit din buimăceală și s'a adunat de jos, s'a pipăit omul să vadă unde-l doare, a simțit că a rămas întreg și că n'are nimic... Când însă s'a dus la masa de scris să-și continue lectura din Antigona, slovele i se păreau niște hieroglife fantastice, nu le mai cunoștea... din versurile lui Sofocle nu mai înțelegea nimic: — uitase grecește...

— Ei vezi, — continuă zâmbind cu amărăciune Galea, — așa sunt eu pe urma războiului, ca savantul căzut de pe scara din bibliotecă... Sguduitura continuă a celor doi ani de lupte cu tot cortegiul lor tragic m'a schimbat cu desăvârșire... Nu la trup, fiindcă în definitiv oasele nu mă dor, dar creierul, nervii, inima, sufletul, — zi cum vrei, — simt că sunt altfel... Cum îți spuneam, acolo unde-am fost nu ne mai întoarcem... Și nu numai eu, oamenii întreaga, cred toată generația noastră... Tunul a fost un pedagog teribil, a distrus celulele, în cari se încuibaseră vechile noastre îndeletniciri și-a pus în funcțiune altele noi... De-aceia-ți ziceam că astăzi suntem alții... acelaș aluat, plămădeală nouă...

S-a oprit o clipă și-a mai aprins o țigară... m-a privit de astădată cu oarecare blândețe... Iși aduna gândurile, amintiri vechi îi furiașau, se vede, lumini mai potolite în adâncul ochilor...

Tu mă cunoști de-atâta vreme... Sunt vre-o douăzeci și atâția de ani, de când stam în bancă alături, la Sfântul Sava... Ții minte firea mea plâpândă, sfiata de fată mare care mă făcea să roșesc de glumele voastre... Știi ce haz s'a făcut pe socoteala mea într-o zi când am căutat să vă conving cât de mișcător și de sugestiv e tabloul din Iliada, unde caii lui Patroclus plâng cu lacrimi mari moartea stăpânului... Ți-aduci aminte cum v'ați pus pe râs cu toții și cum Ghiță Arghir mi-a aruncat atunci porecla care m'a persecutat multă vreme: *Menelaos*... Ei bine, da, așa sfiicios, sensibil, învălindu-mă în tristețea calmă pe care mi-o hărăzise o adolescență de copil orfan, așa am mers înainte... Voi v'ați aruncat în vârtoare, discuții politice, aventuri galante pe rue dela Paix, în vreme ce eu urmam școala de bele arte din cartierul latin... La început instinctiv, mai târziu conștient, mi-am menajat această discreție pe care-o puneam în toate simțirile mele... Imi croisem un fel de sistem personal de-a aprecia viața, îmi închipuiam că firile distinse trebuie să fugă de pasiunile violente, că dragostile și urile omenești desonorează cugetarea... Arta era pentru mine o destilare pură a impulsurilor care n'au nimic comun cu trupul nostru... De-aceia m'am refugiat în natură, am avut oroare de portret, de compoziție, de tablourile lui Rubens cu orgiile lui carnale, suprema voluptate mi-o da un apus de soare la Fontainebleau, ori un mesteacăn care tremură pe-o muche de deal în munții Vrancei...

Și acum să-ți povestesc un mic amănunt, o întâmplare neînsemnată la aparență, dar care te va face să pătrunzi mai bine în camera obscură a sufletului meu și să înțelegi strașnica frământare de care mă sbucium acum în toate fibrele conștiinței... Mai demult,

vor fi vre-o șapte-opt ani de-atunci, într-una din călătoriile mele prin Spania, am adunat o seamă de lucruri, lăzi, covoare, vase, nimicuri frumoase care îți rămân scumpe cu amintirile lor. . . Printre ele era și-un pumnal. . . Țin minte, l-am cumpărat la Toledo, dela o babă care mă chemase la dânsa să mă încarce cu un dulap vechiu, vechiu de tot, spunea ea, de pe vremea „Isabelei“ de Aragonia. . . Nu i-am făcut plăcerea să duc cu mine enorma alcătuire de lemn, pumnalul însă mi-a plăcut mult, l-am luat. . . Cu lucrurile, ca și cu oamenii câte odată te împrietenești din primul moment. Așa și eu, cu pumnalul. Mi-a fost drag dela început și în toate părțile îl purtam cu mine. La Paris îl aveam atârnat în părete pe covorul de lângă canapea. . . De multe-ori în ciasurile de lene plină de imagini pe care și-o dă atelierul, cum stăteam lungit cu fața în sus, întindeam mâna și-l desprindeam din cui. . . Era o lamă strălucitoare de oțel, purta înscripția gravată în slove stilizate: *Don Fernando Paéz, Toledo 1470*. Rămâneam vreme îndelungată cu ochii ațintiți la el. . . Admiram mânerul de lemn de cedru, cu încrustările fine în intarsia, — teaca de argint turnat, o splendidă dantelă cu înflorituri și arabescuri capricioase din ornamentația morescă. . . Mi-aduc aminte, senzațiile pe care mi le da acest pumnal erau totdeauna senine, blânde, idilice. . . De-aceia îmi era drag și-l purtam cu mine. . . Il priveam sau ca o relicve istorică, sau ca un obiect de artă, sau ca o mărturie tăcută dintr'o lume de demult. . . Imi reamintea, de pildă, muzeele de arheologie cu atmosfera lor de sarcofaguri, în cari m-am pierdut de atâtea ori, îmi reînvia poemele lineare din stuccatura tavanului la moschea din Cordova, ori curtea leilor dela Alhambra, cu oftatul legendar al emirului Boabdil. . . Cum zic, impresii totdeauna curate, învălitate într'o tristeță resemnată, și plină de pace. . . Pumnalul meu avea în el soarele dela Toledo romanțele de dragoste cântate la balconul sennoritelor, toată epepeia maură, niciodată însă nu mi-a desvălit semnificarea lui de instrument omorîtor, nu mi-a mirosit a sânge. . .

Galea s-a oprit o clipă, și-a frecat fruntea, ca și când ar vrea să-și smulgă cercul de fier care-o împrejmuia. . . În jurul ochilor începuseră a-i trece din nou sclipiri întunecate lumini sumbre, metalice, desprinse parcă dintr'o strălucire de armă. . .

— Tu zâmbești și-ți zici probabil că nu pumnalul era de vină de iluziile pe cari le scormonea. . . De sigur că nu. . . Era sufletul meu, din care eu alungasem zi cu zi patimile, le alungasem cu îndărătnicie cum dai afară muștele netrebnice. . . Era omul vechiu de care-ți vorbeam, omul pe care eu l-am ferit de contactul brutal cu târgul vieții, omul izolat de mine în mijlocul naturii impasibile pus să urmărească îndoitura copacilor și tremurul trestişului dela marginea lacului. . . omul subtilizat de muzee, de cărți, de civilizație. . . omul care a murit. . .

Să vezi, urmă prietenul meu, să vezi și să înțelegi și tu. . . Când a început nenorocirea armatei, m'am aruncat și eu într-un tren care a plecat din București spre Moldova, ca să nu cad în mâna Nemților. . . Mobilizarea, țin minte, m'a apucat în delta Dunării, unde făcusem o

mulțime de schițe cari mi-au rămas acasă în atelierul din dealul Mitropoliei... Ei bine, doi ani de zile, am trăit la Bârlad în vremea grozavă... Zi cu zi, ceas cu ceas, m'a cotropit catastrofa sinistră cu toate loviturile ei. A fost o dramă care m'a sguudit neconținut, fără să-mi dea o clipă de răgaz. Cum aş putea să-ți zugrăvesc eu priveliștile înspăimântătoare pe care încreștarea nebună a morților le-a desfășurat supt ochii mei? Cetele de răniți, spectrele soldaților în retragere rupți de foame și acoperiți cu sdrențe, spasmurile bolnavilor de tifos exantematic, prizonieri cu chipul lor prostit de groază, panica lumii pornite spre bejanie, mai târziu flacăra biruinții dela Mărășești... în sfârșit întreagă încrucișarea asta groznică de uri ireductibile pe cari două idei potrivnice le-au înșiruit pe câmpul de bătaie... Cum să-ți spun, toate imaginile acestui caleidoscop uriaș se prăvăleau asupra minții mele ca niște sghiaburi de stâncă și se măcinau acolo... Realitatea, de care eu mă exilasem treizeci de ani prin catedrale și păduri, viața adevărată prinsă din sânge și noroi, venise ea la mine și mă stropea acum de toate părțile, îmi urla în urechi dela fiecare colț de uliță... Așa a murit în mine la Bârlad omul vechi, ceas cu ceas, clipă cu clipă... Celulele din creier în care îngrijisem eu ca într'o seră toată concepția de viață, toată arta mea, s'au chircit și-am simțit cum de supt ruinele lor, scot capul patimi și instincte pe cari credeam că le-am ucis demult.

Il lăsam să vorbească. Urmăream analiza chinuitoare a omului sbuciumat, căutam să-i prind toate nuanțele migăloase și aveam impresia că ființa lui tresare ca sufletul lui Prometeu în primele zile când a fost înlănțuit de stâncă...

— Ei da, reluă el cuvântul cu aprindere, — m'am schimbat... Ți-am spus povestea cu pumnalul ca să-ți pot arăta epilogul ei... Ascultă-l... După aproape doi ani de pribegie când s'a deschis din nou drumul Bucureștilor, m'am tras și eu spre casă... Simțeam din toate ale mele că nu mai sunt cel de odinioară... Nu mai duceam cu mine aproape nici una din preocupările de demult... Sistemul meu de filozofie senină și resemnată, atâtea și atâtea teorii estetice, problemele de botanică și astronomie cari mă chemau pe vremuri, le pierdusem în rătăcirea asta. Le omorâse tunul nemțesc. În locul lor vedeam cum mă grămădesc alte gânduri și cum liniștea veche începu să mă părăsească... Pasiunile, la al căror dans macabru asistasem ca privitor, m'au prins în vârtejul lor. Nu-ți poți închipui cu câtă putere le simțeam că-mi bat la tâmpă, cum dragostea și ura de rasă mi-au otrăvit organismul întreg, cum m-au durut furcile caudine ale dușmanului când m'am urcat în trenul dela Focșani. Pe drum fiecare cască germană din gări era un bolovan care-mi cădea pe nervi, fiecare soldat de-al nostru un urlet de lup flămând. Eram *homo novus*, mă întorceam dela pedagogia realității, în atelierul meu din dealul Mitropoliei. Ce să-ți spun? Nu m'a mirat câtuș de puțin nebunia sălbatcă care trecuse prin biata casă... nici hoția, nici insultele grosolane de pe păreți, nici tablourile mele arse cu țigara metodic de fostul locatar, portretul Kaizerului în diferite atitudini tăiat din reviste germane

și lipit cu clei pe masa de scris, pe șevalet, pe bruma fumurie a unui peisaj... Nimic nu m'a mirat. Mă pregăteam să ies din acest interior pe care-l pătasese prostia bestială, când mi-a atras atenția un punct strălucitor la spatele dulapului. Mă plec să văd... ce crezi... era pumnalul meu... pumnalul dela Toledo, uitat acolo prin te miri ce eclipsă de memorie al hoțului care a plecat... Ei, dragul meu, nu pot să-ți spun, ce criză de nervi m'a apucat atunci. M'am repezit ca un năuc la el, l-am ridicat de jos, l-am strâns frenetic cu amândouă mâinile, mi l-am lipit de obraz, o clipă parcă mi-au fulgerat prin mîinte amintiri vagi din trecut, o viață întreagă dusă pe vecie... dar repede m'am desmetecit, simțeam că tremur în tot trupul, că-mi gâlgăie sângele în vinele-gâtului. Pumnalul din mâna mea încheștată, nu mai era, te asigur, o curiozitate de muzeu, o jucărie de argint, era o armă, înțelegi, un cuțit pe care-l înfigi cu sete în coastele dușmanului... Când l-am smuls din teaca lui să-i simt tășul, mi-am văzut chipul reflectat de oțelul strălucitor... și-am tresărit... crede-mă, aveam o mutră de ucigaș...

S'a ridicat violent de pe bancă și a scotocit nervos în geamantanul de sus: — Uite-l... Il port cu mine de-atunci, ca un barometru de simțire, ca un aparat seismografic care-mi înregistrează cutremurele sufletului... Cu atât m'am ales din tot trecutul meu, cu pumnalul care și-a schimbat rostul. Pentru sufletul meu a ajuns acum tovarășul cu adevărat indispensabil...

Un moment mi-a arătat *arma* lui, și-a furișat-o repede în buzunar. Avea în clipa cea ceva straniu în privire, un tremur ușor îi juca împrejurul buzelor, stropi de sudoare i se iviseră pe frunte ca niște vârfuri de ace. Obosise. A respirat adânc, a plecat capul și-o umbră ce-i căzuse pe față din scăpătarea soarelei, îi da aspectul tulburător al unui nenorocit ieșit din închisoare.

Reculegându-se cu încetul, a ridicat ochii cu oarecare ușurare: — Ei, acum înțelegi câtă dreptate avea profesorul meu când îmi spunea pășania savantului de grecește.

Cum zâmbea trist cu zâmbetul unui om învins, m'a prins o nesusă milă de tovarășul meu din copilărie, de Menelaos al nostru dela Sfântul Sava, atât de sdruncinat în credințele lui. l-am prins mâinile cu putere și l-am sguduit.

— Dar, Galea, pentru Dumnezeu, arta ta... și-a rămas întreagă.

Pictorul s'a scuturat de-un mare desgust. — Nu-mi mai vorbi de ea, mi-e silă... mi-e urît... am lăsat-o acolo cu omul care a murit. Flori, papură de baltă, sălcii pletoase, culori mate pline de somn și de lene, zugrăveală ridicolă pentru juni amorezați și cucoane sentimentale... Artă dragă, e din carne și sânge.. Așa o văd astăzi, — așa mi-o spun tranșeele, viața și pumnalul din buzunar. Nu știu dacă voi putea vre-o dată să mă apropii de ea.. mi-e frică.. mi-e rușine.

Trenul atinsese poala unui deal.. Valuri cenușii se lăsau împrejur în căderea amurgului..

Galea a întors ochii spre fereastră și mi-a apucat brațul ca în niște clește —: Vino de te uită.. Il vezi cerul.. roșu.. roșu.. culoarea artei noastre.

Si-a acoperit capul cu amândouă mâinile... Am tăcut... În asfințitul de soare, vagonul alerga cu noi pe câmpia Basarabiei. Seara se lăsa plumburie, pe fereastra deschisă pătrundea mirosul de pământ umed. De după pânza unui nor se ivise marginea lunii, înghețată, strălucitoare ca muchea unui pumnal de argint...

Chișinău, Mai, 1918.

OCTAVIAN GOGA.

Ardelenismele și limba cultă

Niciodată nu se vor putea nivela particularitățile de expresie și de pronunțare cari, sub diferite influențe, au venit să deosibească în această privință limba vorbită în diferitele părți ale teritoriului nostru național. Se vor putea face, și trebuie să se facă, unele îndreptări acolo unde limba este împiestritată cu cuvinte cari *s'au luat* pe alocuri (cum se ia o boală) dintr'o limbă străină, în deosebi din limba maghiară, pe acolo pe unde românii noștri au fost în contact mai de aproape și mai des cu compatrioții lor, altădată stăpânitori prin aceste meleaguri. Dar, deosebiri vor rămânea în totdeauna, cum sunt în toate limbile, ba în unele ele merg până la dialecte, ce nu pot fi pricepute de fiii aceleiaș națiuni, dacă nu sunt anume învățate, aproape tot așa cum se învață o limbă străină.

Dar la noi se observă un fenomen care nu credem să se mai fi produs în altă limbă, și anume acesta, că în ce privește făurirea și stabilirea limbii *culte* a existat și persistă încă în parte o năzuință laterală, să-i zicem regionalistă dacă vreți, ce parcă nu vrea să țină seamă de regulile și uzul stabilit în această privință sub influența limbei vorbite și a scriitorilor din vechia țară liberă, de către lamura frunțașilor de până astăzi ai vieții culturale românești de pretutindeni.

În alte convorbiri mai vechi despre așa numitele *ardelenisme* noi am accentuat înainte de toate că ele nu trebuie confundate cu *străinismele* propriu zise. Acestea din urmă sunt de osândit, și neapărat că au să fie scoase din limbă întru cât sunt corpuri străine introduse fără nici-o legătură organică cu ea. Dar am arătat, și mai putem arăta *ardelenisme* a căror folosință e cu desăvârșire îndreptățită și pe cari a pretinde să le scoatem din limbă, ar însemna mai mult de cât un exces de zel. Astfel, cine ar putea să ne ia în nume de rău, nouă ardelenilor, — sau să ne *blameze* cum zic unii, fiindcă mai zicem pe alocuri *neă* în loc de *zăpadă*, *pătrar* în loc de *sfert*, *un pic* în loc de *nițel*, *aiu* în loc de *usturoi*, *fărină* (cum zic moții și crișenii) iar nu *făină*, ori *aprinjoare* în loc de *chibrituri*, *nici când* (contrariul lui *ori-când*) pentru *niciodată*, *să steie*, *să iete*, *să deie*, în loc de *să stea*, *să ia*, *să dea*, *sfârtica* (*déchirer*, în franțuzește) căreia nu-i corespunde întocmai nici a *sfășia* nici a *rupe*, —

și desigur vor mai fi și altele destule în limba poporală, afară de aceste care tocmai ne cad acuma subț condei (*pană* zic și aci foarte bine ardelenii).

Dar când unii din cărturarii noștri, în loc să caute a adopta limba cultă așa cum ea a fost făurită în țara *liberă*, stăruiesc în unele expresii ce parcă tind a stabili astfel un separatism și în limbă, limba cultă *ardelenească*, atunci ei merită să fie *blamați* — sau cel puțin frățește invitați să se întoarcă la calea cea bună și dreaptă, care nu poate fi decât adoptarea întru toate a limbei culte întrebuințate în *vechiul Regat* — bine înțeles nu a aceleia pe care o stălesc franțuzomanii sau cei ce afectează pe franțuziți, ci a celei pe care au scris-o și o scriu frunțașii noștri scriitori și pe care au vorbit-o și o vorbesc oratorii noștri consacrați.

De ce, de pildă, nu ar zice și ardelenii că dl dr. X. a fost *delegatul* iar nu *exmisul* partidului național la adunarea din Blaj, că în cutare proces s'au ascultat *depozițiile* iar nu *fasiunea* martorilor sau că s'a înaintat la locul competent o *petiție* și nu s'a adresat o *suplică*.

În cele mai multe, dacă nu în toate aceste exemple, și în altele cari s'ar mai putea înșira, se poate urmări influența limbei germane — influență fie directă fie prin intermediul limbei maghiare. Dar când vom lua spre altă pildă o corespondență din părțile mai mărginașe ale Ardealului:

— „După o încercare puțin *succesă*, despărțământul Asociației numai acum pare a se *inactiva* de fapt. Totodată se proiectează înființarea unei cooperative de *conzum*. În *meritul* acesteia suntem în corespondență cu biroul Asociațiunii. La invitarea Reuniunii, conferențiarul cooperativ ne-a și promis că se va *transpune* la fața locului. D-sa ne va ținea o conferință, exprimându-și dorința ca *aceea* să aibă un caracter regional. Ar fi *consult*. . .”

Adică, ar fi *cu cale* ca în locul tuturor expresiilor ce am subliniat să se adopte altele, — acelea cari se folosesc acolo de unde rășărea odată „soarele culturii pentru toți românii”.

Multe exemple ca cele de mai sus am putea înșira aici. Așa, mai aruncându-ne ochii la întâmplare, peste coloanele ziarelor, găsim:

— „Trecându-se la alegerea noului comitet se alege: *notar* (secretar) I. C., *cassar* (casier) G. C. iar în locul bibliotecarului care *abzice* (demisionează, renunță! căci numai capetele încoronate *abdică* . . . și dela o vreme chiar cam des) s'a ales dl A. B. învățător *în loc*”. — Apoi ni se vorbește de *proxima* adunare „când apoi va *prelege* acela pe care adunarea îl *designează*” și de îndemnul referentului școlar să caute prin purtare *neexcepționabilă* (ireproșabilă) să-și câștige stima poporului. . .

Într'o notiță informativă citim că: „*Raportorului* teatral nu i-a prea fost *pe gust* (pe plac) frumoasa dansatoare, căci într'o cronică teatrală i-a *escepționat*”, nuditatea și concepția prea sensuală” . . Ce-o mai fi și cu *excepționările* acestea!

Toate acestea le-am însemnat în fuga condeiului. Ar fi însă ni-merit să se caute a se aduna într'un mic vocabular toate expresiile

acestea *laterale*, toate acestea erezii limbistice, cu *traducerea* lor în limba cultă românească ce trebuie să fie *una* și *singură*. Aci, cași în alte direcții, nu e vorba de a combate deosebirile firești pe cari le-a întipărit așezarea geografică a neamului nostru în diferitele regiuni ale României întregite, ci tocmai dimpotrivă, de lupta împotriva unui ciudat separatism cultural care lovește în ființa întregă a sufletului românesc în ceea ce înfățișează el mai înalt și mai trainic. Cel puțin împotriva *acestui* soi de regionalism, neplăcută rămășiță a trecutului de înstrăinare, ni se va da voie să ne ridicăm, curățind drumul de săvârșitei noastre unități culturale.

ION GORUN:

Gesturi inutile.

Nu este lipsit de interes tonul gazetelor ungurești din Ardeal față cu statul român și oameni noștri politici.

În cei trei ani dela alipire încoace s'ar putea constitui un tablou psihologic destul de interesant, din diversele variațiuni pe aceeași gamă, cu care presa maghiară de-aici a crezut că trebuie să vorbească de noi. Timidă la început, cu ațitudini de slugărnicie, s'a desmeticit mai târziu, a devenit pe ici pe colo trufașe, și în timpul din urmă a ridicat diapasonul până la batjocură și trivialitate uneori.

În „*Brassói Lapok*“ și „*Ellenzék*“ se pot ceti zilnic articole ofensătoare la adresa noastră. Maniera începe să facă școală și-o vedem furișându-se și la ziare care ne obișnuiseră cu mai multă supleță. Iată d. e. „*Kéleti Ujság*“ din Cluj, care într'un articol publicat deunăzi, după-ce debitează o scrie de inexactități pe socoteala guvernului Averescu, își ia aiere de aroganță inoportună față cu directorul acestei revistei, fost cum se știe, în guvernarea de ieri plin de toleranță și bunăvoință pentru concetățenii unguri...

Foarte deplasate și absolut inutile ni se par aceste vitejii. În definitiv programul nostru în chestiunea minorităților pornind din sincere convingeri, nu suferă nici-o schimbare pe urma unor săgeți otrăvite. Vom rămâne și mai departe calmi și plini de respect pentru drepturile deaproapelui, ori câte injurii ni s'ar arunca...

Experiența însă, s'ar părea că ne învață să facem pe viitor deosebire între poporul unguresc și unii antreprenori care vorbesc în numele lui...

N. O.

Să știi...

*Cărbunii când ți-or arde'n vatră
In sări de ani târzii și goi,
Tu stând la lespeda de piatră
Să te gândești c'am ars și noi.*

*Iar când din ochii de jăratie
Vor tresări scânteii — scânteii,
Să știi că dorul meu sălbatic
S'a mai aprins odată'n ei.*

AEGROTUS

„Propaganda“

Ne-am tot plâns, în timpul din urmă pe la toate colțurile, că în cecece privește „propaganda“ în străinătate, suferim de o dureroasă inferioritate combativă față de vrăjmașii unității noastre de Stat.

Suferința e chiar mai veche. Ieri, când România întregită, realitatea indestructibilă de astăzi, nu era decât un vis cuibărit în fundul tuturor sufletelor și o nădejde înfiptă sus, în vârful baionetelor sclipitoare ale dorobanșilor, se găseau destui crainici dușmănoși cari să ne tăgăduiască drepturile cu cari ne înfățișam înaintea istoriei, și destui factori conducători ai destinului europene cari să ignoreze însăși existența elementului românesc din aceste ținuturi. Săraci și sfioși, noi abia ne ridicam glasul, ici și colo, protestând fără un ecou prea larg, împotriva statisticilor falsificate ale guvernelor din Budapesta, îndurerăți că se găseau oameni, chiar în inima Franței, cari să arunce în colțul unei scrisori de afaceri insultătoarea adresă: „Bucarest—Hongrie“...

* * *

Cât de superficială era dăra pe care o făcuseră, dela 1848 încoace, toate pledoariile noastre în străinătate, pentru cauza Unirii provinciilor românești despărțite de o vitregă fatalitate, am putut să constatăm, — fără îndoială, cu o displăcută surpriză, — chiar a doua zi după încheierea războiului: nu eram cunoscuți în Apus, nici în măsura jertfelor de sânge pe cari le făcusem pentru a câștiga integralitatea solului nostru național, nici în lumina îndreptățitelor noastre revendicări. Opinia publică din țările aliate privea, se înțelege, cu toată simpatia suferințele și năzuințele unui popor care, oricum, nu putuse să se arunce de bună voie în groaznică vâltoare a războiului, fără ca o implacabilă conștiință a drepturilor sale să nu-l fi împins la o jertfă atât de grea. Dar printre cetitorii de gazete din Paris sau din Londra, amețiți de atâtea probleme etnice, de atâtea procese geografice, de atâtea frontiere în litigiu, despre cari nici nu auziseră până atunci și

cari se îmbulzeau acum de-alungul coloanelor de ziar, erau mulți cari știau despre Ardeal sau despre Basarabia, ceea ce știu și acum despre Tracia sau despre Albania. Bărbații politici ai Antantei, surprinși de necesitatea profesiunii, nepregătiți, se informau în grabă, cu toată bunăvoința, dar și cu toate scăderile cari sunt cuprinse în orice sforțare improvizată. Indiferență, ignoranță, orientare insuficientă, — ba uneori chiar ostilitate, — iată ceea ce ne-a întâmpinat dela început în străinătate, și ceea ce dușmanii noștri exploatează și astăzi, cu o risipă, pe cât de zadarnică pe atât de stăruitoare, de predici verbale și de publicitate.

În special, am fost și suntem încă, greșiți judecați dincolo de Ocean. Nu mai e o taină diplomatică, faptul că s'au ridicat la Conferința de pace, glasuri americane autorizate, cari să conteste că Basarabia e o provincie românească, deși abia au trecut o sută de ani de când a fost smulsă din trupul Moldovei. România întregită continuă și acum să apară în Statele Unite ca o țară sălbatecă și desorganizată, bolnavă de un nejustificat imperialism, și în care cetățenii de altă naționalitate trăiesc înfricoșați, hărțuiți, persecutați, împilați.

Răspunsul sosea rar, și târziu. „Propaganda“ noastră nu vorbea, ci abia șoptea străinătăței, care e adevărata stare de lucruri.

* * *

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Iată pentru ce ne-am bucurat la început când am aflat ca d-nul dr. N. Lupu, care a mai trecut Oceanul și altădată, a întreprins un turneu de „propagandă“ în America. Adversarii politici ai fostului ministru de interne s'au grăbit, bineînțeles, să scormonească o mulțime de laturi nelămurite ale acestei călătorii, cu o indiscreție care mergea foarte departe. Unii s'au gândit chiar să întrebe, cu o curiozitate oarecum firească, despre izvoarele bănești ale unei atât de costisitoare deplasări. Drumul cu Simplonul e, orice s'ar zice, foarte scump, hotelurile dela Paris nu mai tentează nici pe bogătașii Bucureștilor, transatlanticele pretind o întreagă avere ca să te transporte dela Havre la New-York, iar dolarul are și pentru lei țărăniști acelaș curs ca și pentru orice altă monedă românească... Dar noi nu ne-am gândit să punem, deocamdată, asemenea întrebări, și n'am turburat confortul elegantelor cabine de vapor, lăudate prin ziarul „Aurora“, cu un chestionar atât de indiscret. Așteptam cel mult, întoarcerea transatlanticului, dornici să vedem mai întâi desfășurându-se turneul de „propagandă“ al d-lui dr. Lupu.

Acum, suntem lămuriiți, cel puțin în această privință. D-nul dr. Lupu a suportat o atât de lungă excursie, s'a urcat în Simplon, s'a plimbat prin Luvru, s'a întâlnit cu d-nul Adrien le Corbeau, a văzut pe Venera lui Millo, a plătit foarte scump o traversare a Atlanticului, și cutreeră acum America, pentru ca să spună la Cleveland, la New-York, la Detroit, la Cincinnati și la Pittsburg, că România e o țară de hoji, condusă de o „oligarhie“ putredă, desorganizată economiceste, reacționară, — și sălbatică. În concertul defăimărilor la adresa noastră,

iată un glas nou, cu forțe proaspete, care vrea să se topească în simfonia calomniei.

* * *

Pentru *aceasta* s'a deranjat oare d-nul dr. Lupu, lăsând la București numeroasa d-sale clientelă politică, pentrucă o alta n'are, părăsind numeroasele sale ocupații, și străbătând, cu atâta oboseală jumătate din globul pământesc? Regretăm că trebuie s'o spunem, dar s'a deranjat degeaba. Dușmanii noștri spun aceleași lucruri despre țara noastră, în străinătate, cu destulă îndemânare și cu destulă stăruință, pentruca să mai fie nevoie să le dăm și noi pe cheltuiala noastră, o mână de ajutor.

Sunt atâți călători rău inspirați, cari se văd nevoiți să regrete că au plecat la drum. Nu știm dacă d-nul dr. Lupu e dintre aceștia. În orice caz, nu făcea rău dacă rămânea acasă...

ALEX. A. HODOȘ.

Mizerii mărunte

În istorie este un fenomen destul de obișnuit ca sclavii ajunși biruitori să adopte armele stăpînului de ieri ca să-l distrugă. Procedeul e cunoscut și din vechime până astăzi se întâlnește la tot pasul. De câte ori te împiedeci de el, un sentiment desagrabil al micimilor omenești îți învăluie sufletul.

Trista infirmitate morală s'a anunțat, firește, și la noi din primele zile ale biruinții. Pe ici pe colo se vedeau și-aici oameni congestionați la ideea răzburării, gata să toarne nenumărate planuri pentru desființarea dușmanului de veacuri. În ferbințiala luptei avântul acesta era oarecum explicabil. Tresăreau doar pasiuni dospite de-atâta vreme și se răscoleau amintirile nenumăratelor umilinți prin care ne trecuse soarta.

Cu toate aceste bunul simț tradițional al poporului românesc s'a ridicat triumfător și acest colț de pământ a scăpat ușor și din frigiditatea revoluției și din primul contact al armatelor noastre cu populațiunea străină.

Astăzi sunt încă prea recente întâmplările ca să se poată încheia judecata definitivă în toată limpezimea ei. Mai târziu însă când se va privi marea dramă dintr'o perspectivă istorică se va lămurii acest adevăr și urmașii noștri nu vor avea prilejul să roșască. Cu deosebire dușmanii de ieri vor suporta cu greu comparația cu toleranța noastră.

Se găsesc unii care văd o slăbiciune în manifestările de blândețe, în nemăsurata bunătate care călăuzește toate actele poporului nostru. Ei zic, că forța de vitalitate a unui neam se măsoară după energia cu care-și afirmă în fața adversarilor adevărurile sale de viață.

De-aceia li-se pare că larga indulgență și iertare a societății noastre nu pot constitui serioase temeiuri pentru stăpânirea noastră viitoare. Ori-cum ar fi, această îngăduință vecină cu nepăsarea, este în temperamentul românesc și nu se poate perverti de dragul unor îndrumători. În consecință pe toată linia se vede la noi deplina seninătate în fața tuturor manifestărilor adversarului învins. Duceți-vă la București, unde aeroplanele germane ne-au omorât cu miile copii și femeile, unde cutropirea lui Mackensen a semănat pretutindeni dealungul țării ruină, foame și brutalitate, duceți-vă și veți vedea din nou pe aceiași nemți exploatare care au îmbrăcat uniforma prusacă în cursul războiului și-au făcut pe conducătorii armatelor de invazie împotriva României și unde s'au îmbogățit. Sunt toți la locul lor, la păduri, la petrol, la industrie, în toate părțile. În zilele teribile dela lași ne juram cu toții că o să-i stingem de pe fața pământului, dacă mai reapar pe calea Victoriei și cu toate aceste nemții și-au reluat îndeletnicirile fără nici o supărare... Sau, dacă doriți exemple și mai evidente le găsiți la tot pasul aici în Ardeal, unde nimic deosebit nu s'a petrecut care să scoată la iveală că un popor stăpânitor prăbușindu-se după o domnie de-o mie de ani, celalt i-a luat locul și-a început să-și puie în practică înverșunata operă de răzbunare. Dimpotrivă, toleranța s'a arătat dela început, raporturile între învingători și învinși s'au normalizat fără s'gduiri mari și libertățile publice sunt într'o desfășurare din ce în ce mai slobodă...

De sigur mulți dintre pedagogii noștri politici nu resimt deosebite bucurii pe urma acestor constatări, dar noi ne împăcăm cu rostul lor și ni se pare chiar că distingem o oare-care eleganță, o superioritate morală, în felul cu care românul din ori-ce parte își primește în față pe opresorul său desarmat.

Astfel stând lucrurile, socotim cu desăvârșire deplasate și contrare sentimentului public la noi sicăielile mărunte cu care une-ori diverse organe ale vieții de Stat tulbură liniștea cetățenilor de limbă străină. În unanima indiferență cu care publicul nostru lasă să se desfășure sub ochii lui toate demonstrațiile de viață națională străină sunt note stridente și ridicole vitejiile cutărui șef de Siguranță dela Satu-Mare sau polițai dela Târgul-Mureșului, care în privegherea lui pentru destinele neamului s'a pomenit arestând o ungueroaică, sau a smuls tricolorul maghiar dela butoniera unui biet actor de provincie. Aceste atitudini exotice n'au nimic a face cu credințele noastre și singurul lor beneficiu este mârăitura gazetelor străine care-și garnisesc propaganda împotriva țării cu câte un certificat de zăpăceală ivit pe ici pe colo.

Venind însă vorba de mizeriile mărunte cu care ne obișnuise atât de mult aici în Ardeal regimul ungueresc și de care credeam că a scăpat lumea pe vecii vecilor, ne permitem a atrage atenția opiniei noastre publice asupra uricioasei presiuni exercitată de către diverși funcționari pentru romanizarea pripită și forțată a numirilor de localități străine. Nu știm nici pe vremea Consiliului dirigent, nici sub celalalte guverne să se fi luat vre-o dispoziție ca numele comunelor

pur ungurești, — de pildă, — să fie în mod arbitrar traduse în românește, nesocotindu-se ori-ce tradiție și botezându-se după vechea manieră cu nume românești de fantezie. Dimpotrivă ne-aducem aminte de-o ordonanță a ministrului de interne sub guvernul Averescu în care chestiunea numirilor de localități se făcuse obiect de studiu al unei comisii de geografi, anunțându-se dela început respectarea denumirii de baștină la toate comunele cu populație străină. Cu toate aceste, treceți prin Săcuime, prin județul Odorheiului d. e. și veți avea ocazia să admirați la începutul fiecărui sat pur săcuiesc stâlpul cu tabla proaspătă pe care se etalează un nume fantastic, de obicei, traducerea greșită a numelui strămoșesc, pălmuind tradiția, încurcând pe trecător și trezind o legitimă protestare la locuitorii de-acolo. Ar fi cu adevărat interesant, dacă s'ar colecționa aceste curiozități de limbă, dintre care unele prezintă încă nuanțe umoristice de ciparianism pos-tum. După toate semnele prefectul sau administratorul de plasă sunt organele care și-au pus la contribuție spiritul de invenție particulară în aceste ciudate exerciții de toponimie.

La fel e chestiunea cu numirea arbitrară a străzilor în orașele din Ardeal, improvizată peste noapte fără nici o socoteală, trădând un exclusivism care nu este în obiceiul nostru și manifestând o largă mărinimie pentru atâtea celebrități vii ale prezentului...

Este vremea, credem, să se isprăvească odată cu aceste mizerii pe care temperamentul românesc le refuză. S'ar părea că dintr'un rău plasat spirit de imitație o seamă de-ai noștri, desfăcuți de impulsurile sufletului popular blând și milostiv, cred că trebuie să introducă în administrarea Ardealului gesturi și — maniere învechite, ungurești... Ar fi bine să se oprească! În orice caz un guvern conștient ar trebui să stăvilească acest gen de patriotism ieftin pe care ni-l vindea odată cu chilogramul regimul contelui Tisza și care s'a evaporat așa de repede sub ochii noștri. România, în definitiv, își sprijină existența de Stat nu pe firmele spoite în tricolor ca pe vremea defuncțiilor stăpâni ai Ardealului de ieri, ci pe conștiința națională a milioane-urilor de Români, care n'au nevoie de asemenea infuziuni inocente ca să-și afirme sănătatea unui organism viguros...

I. T.

Banatul la Alba-Iulia

Tovarășii politici ai dlui Iuliu Maniu au ajuns în sfârșit să aibă tristul curaj de a declara pe față, că ținta politică spre care împing toate agitațiunile lor nesăbuite este *autonomia Ardealului*.

Și iată-i astfel pe acești domni reînforși la începutul de la care au pornit. Căci acesta este adevărul istoric incostentabil: Primul proiect de rezoluțiune prezentat comitetului executiv al partidului național în ședința premergătoare Adunării naționale cerea în mod categoric autonomia Ardealului până la înlăturarea tuturor deosebirilor culturale, economice și publice dintre Ardeal și vechiul Regat, provenite din deosebita evoluție culturală, economică și politică a celor două ținuturi românești. Durata și estensiunea materială a acestei autonomii avea să fie hotărâtă de adunarea provincială a Ardealului, la care trebuia să ia parte toate naționalitățile acestui ținut.

Acest postulat din proiectul de rezoluțiune a fost modificat în ședința comitetului executiv după lungi și furtunoase discuțiuni sub presiunea opiniei publice, reprezentate în acel moment în orașul Alba Iulia, prin intelectualii și poporul adunat din toate părțile Ardealului și Banatului pentru proclamarea unirei necondiționate cu țara-mamă.

Spiritul în care a fost scris proiectul de rezoluțiune a transpirat în public prin coloanele ziarului „Românul” din Arad, dirijat de dl Vasile Goldiș. Acest ziar, organ al partidului național, a cărui activitate politică se concentrase în orașul Arad, trata în mod precis chestiunea autonomiei Ardealului. Declarațiunile inspirate ale oficișului comitetului național au produs o vie agitațiune și protestări unanime în opinia publică din Ardeal și Banat. Reprezentanții intelectuali și țărani din diferitele ținuturi veniseră astfel cu desăvârșire alarmați la Alba-Iulia. Toți românii ardeleni și bănățeni, câți se întruniseră acolo încă din preziua Adunării naționale, sunt mărturii vii ai agitațiunii și revoltei de care eră stăpânită mulțimea întrunită a zecilor de mii de români.

Printre cei mai alarmați erau de singur românii bănățeni. Curentul, de opunere împotriva tendințelor autonomiste eră de sigur general în tot cuprinsul ținuturilor românești de dincoaci de Carpați. Instinctul popular, care venea să reacționeze acum după o împilare de o mie de ani, nu putea în chip firesc să se rostească asupra problemei Unirei de cât în mod lapidar, scurt, puternic și precis în tocmai ca o exploziune de mult și puternic pregătită, și nici decum în formele cu cârligi și vorbe multe. Drept aceea mulțimea, reprezentantă a aceluia instinct și neprocopsită în școala juridică verbociziană a domnilor din comitet, nu pricepea zbuciumul chinuit al acestora de a găsi formula prin care avea să fie exprimată Unirea și care, după convingerea ei instinctivă, nu putea fi alta decât aceasta: *Unire necondiționată*.

Viociunea și entuziasmul special cu care agitau bănățenii această formulă se explică prin temperamentul lor mai sudic și mai ales prin situațiunea specială și dureroasă de atunci a provinciei lor. Pe când

românii din ținuturile ardelenne își scaldau privirile în aurora dimineții eliberării lor naționale, orizontul Banatului se acoperise cu norii negrii ai unei noi robii, rezimate pe baionetele sârbilor invadați acolo.

Printre aceste baionete mulți nu s'au putut strecura până dincolo de Mureș pentru a lua drumul spre Alba-Iulia, ci porniți dela vetrele lor au fost opriți pe la diferitele gări și mai ales în stațiunea de concentrare a Timișoarei. Cei ajunși prin fel de fel de peripeții la Alba-Iulia, prin reacțiunea firească față de situațiunea plină de îngrijorare lăsată acasă, erau unioniști mai aprigi și mai militanți. Alarmați de cele citite în ziarul „Românul”, de cele aflate în drum spre Alba-Iulia, dar mai ales de desfășurarea discuțiunilor ce urmau în ședința comitetului executiv al partidului național, care „pertacta” cu socialiștii români asupra formulei prin care avea să fie exprimată în ziua următoare Unirea, românii bănățeni s'au întrunit în după amiaza zilei premergătoare Adunării naționale, în acelaș timp când avea loc ședința comitetului executiv al partidului național, și au discutat în cadrele adunării la care se asociază apoi românii din celelalte ținuturi ardelenne, chestiunea unirii și chestiunea integrității Banatului. *Delegațiunea aleasă din sânul adunării a primit mandat să ceară comitetului executiv proclamarea Unirii necondiționată cu vechiul Regat și revindecarea Banatului integral.*

Sub presiunea atmosferei generale și în special aceea creiată prin această adunare și în urma intervenției delegațiilor ei, discuțiunile în sânul comitetului executiv urma cu multă aprindere.

Mai mulți reprezentanți ai generației mai tinere s'au introdus cam nepoftiți în sala de desbateri și luând cuvântul au cerut ca declarația de Unire să fie scurtă și categorică, în cuprinsul ei să nu facă Unirea pendentă de nici o condițiune și mai ales pendentă de ideea autonomiei. Intervenția lor a fost neplăcută areopagului și înlăturată cu motivarea că ceice luaseră cuvântul nu erau membrii ai comitetului. Totuși sub presiunea externă comitetul a modificat formula originală a autonomiei, arătată în introducerea acestei expunerii, introducând în textul hotărârii ce urma să fie prezentată Adunării, ideea autonomiei provizorii până la convocarea Constituantei. Celelalte puncte ale proiectului de rezoluțiune, cari cuprindeau hotărâri de competența întregii Româнии, au fost botezate „desiderate” ca să nu pară ceeace erau în realitate, adică „condițiuni”.

Spiritul hotărârilor luate de comitet — și nu textul lor, — a fost aduse la cunoștința bănățenilor târziu seara de dl Iuliu Maniu. Formula autonomiei provizorii, care în fața atitudinii dârze a bănățenilor evident îl jenă, a fost prezentată oarecum cu scuze, spunându-se că ea este un „Schönheits Fehler” (expresiunea este a d-sale), prin care însă s'a obținut și aderarea socialiștilor la proclamarea Unirii.

Nu am putea susține că bănățenii ar fi fost satisfăcuți de explicațiunile dlui Maniu. De dragul Unirii însă ei nu au mai stărut și au fost înclinați a crede dlui Maniu, că cuvintele „autonomie provizorie” erau socotite și de comitetul național drept „Schönheits-Fehler”, de care eră nevoie, pentru a se trece puntea cu socialiștii, dar asupra căreia

nu se va stărui decât cel mult în sensul de a-l înlătura ca pe un „defect de frumusețe“.

Astăzi însă când bănațenii văd că explicația dlui Maniu a fost numai de ocazie, și că partidul dsale se reîntoarce la formula originală a autonomiei definitive făcând deci din „defectul de frumusețe“ defect de fond, periculos pentru viitorul neamului nostru, ce alta ar putea căuta ei la proiectatul congres la Alba-Iulia, decât doar a-i face cele mai amare reproșuri aceluia care i-a amăgit odată, dar nu-i mai poate amăgi a doua oară?

AVRAM IMBROANE.

Banca Agrară

Prevederile noastre în cece privește Banca agrară, s'au îndeplinit mai repede decât ne așteptam. Înainte chiar de adunarea generală a acționarilor, cari se arătau dela o vreme tot mai nelămuriti și tot mai îngrijorați de soarta așezământului financiar dela Cluj, consiliul de administrație a luat în ultima sa ședință, despre care am mai pomenit, câteva hotăriri cu adevărat surprinzătoare. A avut de înregistrat — nu fără o prealabilă discuție — demisia directorului general d. Victor Bontescu, și a altor doi directori. Inceputul unei limpeziri, de mult necesare, s'a făcut. Vom vedea ce va urma de aici.

Important de reținut este deocamdată faptul că aceste demisiuni nu s'au provocat pe urma raporturilor numitei bănci cu guvernul, cum în mod fals s'a înregistrat cazul de unele gazete, ci pe urma neînțelegerilor ivite în însăș direcțiunea băncii. Neînțelegerile par a avea la temelie lor reaua gospodărie de care sunt acuzați foștii ei conducători.

Salvată dela un dezastru sigur de guvernul Averescu și de Parlamentul trecut, *Banca Agrară*, prin cei cari hotărâu până acum asupra mișcărilor ei, n'a priceput că singura cale pe care o avea de urmat era aceea de a rămâne aici în Ardeal, o instituție care să întruiească unanimitatea puterilor noastre economice, ferindu-se de contactul politicei militante, și a primit să fie instrumentul intereselor unui partid, împotriva altor partide, ba chiar împotriva intereselor băncii. Făcând politică, și risipind fără cruțare averea acționarilor săi pentru scopuri pe cari aceștia nu puteau să le îmbrățișeze, conducătorii de până acum ai „Băncii agrare“, și-au îngăduit să atace prin „Voința“ partidul poporului, a doua zi după ce a căzut dela putere, și să se alăture, fațiș, partidului național. Rezultatul? O administrare necugetată, asupra căreia rămâne să se pronunțe comisiunea de anchetă instituită în acest scop de către consiliul de administrație al Băncii agrare.

Fiind vorba de o instituție la care au participat și banii Statului — pe lângă aceia ai acționarilor, constatările anchetei sunt așteptate cu o legitimă curiozitate de opinia publică. Nouă nu ne revine să înregistrăm aci informațiile pozitive pe cari le deținem asupra administrării Băncii agrare. Ne credem în drept să pretindem însă o elucidare pu-

blică a acestei chestiuni, fiind o seamă dintre noi aceia cari am înființat această instituție, înzestrând-o cu cunoscutele sale privilegii.

În cazul când comisia de anchetă n'ar da o lămurire publică asupra constatărilor făcute, vom lua asupra noastră sarcina de a înfățișa publicului întregul adevăr, și-l putem prevesti de pe acum, că avem ce spune.

ION BALINT.

GAZETA RIMATĂ

Noi pertractăm!

— Balada comitetului de-o sută, parodie după Edmond Rostand. —

Noi suntem soborul de-o sută

Al domnului Iuliu Maniu!

Legiune supusă și mută

Ne tot târguim în pustiu

Și veșnic sosim prea târziu

Tratăm, discutăm, retractăm,

Și până vom fi în sicriu

Noi **ergo**, cu toți pertractăm!

Când Goldiș cu Cicio discută

Sau dă Sever Dan „interview“

Când Vaida la Olpret se mută

Sau zice Ghiuluka: — „Nu știu

Mai pot un memoriu să scriu?“

În taină, încet ne-adunăm

La Cluj, la Arad, la Sibiiu

Și **plane**, atunci, pertractăm!

Chiar ieri a fost mare dispută:

Un membru din Vinț are-un fiu,

Curtează o fată avută

Ce are-o moșie pe Jiu,

O casă, și-un ochi cam șasiu...

Zic unii să nu-l însurăm,

(Eu tocmai contrariul susțin...)

Denique, din nou pertractăm!

Inchinare

Cândva vom porni toți o sută

Și vrând drept în rai să intrăm

Va fi **eo ipso**, dispută:

Noi și-acolo Sus, pertractăm!

CYRANO DE SÂN-MĂRTIN

CRONICA SĂPTĂMĂNEI

POLITICA ÎNTERNĂ.

Cu o lună înainte de obișnuita deschidere a Corpurilor legiuitoare, guvernul s'a crezut obligat să-și convoace credincioșii săi „reprezentanți“ într'o sesiune parlamentară extraordinară. Dupăcum se spovedește gazeta oficială a d-lui Vintilă Brătianu, e vorba în special de grabnica rezolvare a situației funcționarilor publici, pe cari actualul ministru de Finanțe i-a tot amânat și i-a tot amăgit, din primăvară până'n toamnă. Strigătul des-nădăjduit al slujbașilor Statului a răsunat de-alungul lunilor de vară în numeroase congrese, de câteva ori am zărit, amenințător, desfășurându-se un colț din steagul roșu al grevei, și numai unui patriotismu demn de toată lauda al celor mulți și mici, avem să mulțumim că amenințarea nu s'a transformat într'o mișcare de dezagregare.

Se încearcă acum o soluție multumitoare: Problema nu este însă ușoară. În urma zguduirilor de tot felul pricinuite de război, relele de cari suferim se înlănțuiesc într'un atât de complicat angrenaj, încât aproape totdeauna rezolvarea fericită a unei situații grele e legată de o serie întreagă de cauze ascunse, îndepărtate, cari se împletesc întocmai ca un nod gordian.

Rezolvarea situației funcționarilor publici nu e nici ea de sine stătătoare și nu exagerăm când prevestim că *numai* o nouă sporire a salariilor nu se schimbă nimic. Acum un an, pe vremea guvernului Averescu, dacă soarta slujbașilor Statului nu se putea numi înfloritoare, nu era însă nici insuportabilă, ca astăzi. Pentruce? Pricina trebuie căutată într'un fenomen de scumpire generală a traiului care a urcat toate prețurile articolelor de

prima necesitate cu cel puțin 30 la sută.

Va putea Bugetul nostru, și altfel destul de încărcat, să echilibreze aco-perind această diferență, salariile existente ale funcționarilor? Aceasta este *laturea financiară*, care va trebui să fie rezolvată, căci Statul nu poate începe prin a lăsa muritori de foame pe proprii săi slujitori.

Dar nu e numai atât. Cheia adevărată a problemei este *politica economică* pe care o face guvernul actual, și care, trebuie s'o spunem, s'a dovedit complet dezastroasă pentru mult visafa reîntoarcere la viața normală: nu la *prețurile* dinainte de război, căci nu mai e cu putință, dar la o *stabilizare* a raporturilor dintre salarii și mărfuri.

„Experiența“ de guvernământ a miniștrilor de astăzi a făcut nesfârșite boroboafe, începând cu reaua, detestabila organizare a exportului și sfârșind cu desorganizarea tot mai evidentă a transporturilor pe căile ferate. Se poate socoti ușor cu cât a scumpit viața numai operațiile (nu totdeauna curate) ale „contingentărilor“ sau, dacă vreți, lunga intrerupere a comunicației dintre Ardeal și vechiul Regat, prin Valea-Largă.

Iată pentruce, credem că sesiunea extraordinară a Corpurilor legiuitoare, în care se vor acorda unele sporuri de salariu funcționarilor, sporuri provizorii până la 1. Aprilie viitor, nu va deslega definitiv această dificilă împletitură de efecte și de cauze care este: scumpirea progresivă a traiului.

Pentru așa ceva se cere, firește, o altă îndrumare în politica economică a Statului, și, — cine știe? — poate și un alt guvern, cu mai puțină „experiență“, dar cu mai multe scrupule.

S. A.

EVENIMENTELE EXTERNE.

Evacuarea Traciei.—Un succes al politicii franceze.—Dar soarta Strămtorilor?

Ultima săptămână, care a fost din întâmplare tocmai aceea a încoronării regelui României, a adus o destindere precisă în situația, mai mult decât neliniștitoare, de dincolo de Balcani. Guvernul din Atena învoindu-se să evacueze Tracia, și renunțând la o rezistență militară care nu putea să aibă mari sorți de izbândă, a îndeplinit un gest de dureroasă jertfă. Cel din urmă capitol din tragedia aventurii încercate de fostul rege Constantin se încheie într'un decor de doliu național. Războiul început în Asia minoră, cu unele preludii de succes, se încheie cu exodul jălnic al populației grecești din Adrianopole, Rodosto și Kirkilisse, unde s'au instalat în entuziasmul mohamedanilor „eliberați“, guvernatorii guvernului din Angora. Grecia pare hotărâtă să-și urmeze soarta cu resemnare, și e caracteristic faptul că însuș Venizelos a îndemnat-o la suferință față de hotărârile Alianților.

Evacuarea Traciei se desfășoară, cum era de așteptat, cu tot alaiul de obișnuite excese și sălbătăcii, cari supt o cunoștință veche a acestor ținuturi: cu jaful și devastările celor cari părăsesc teritoriile stăpânite până ieri, cu omorurile și schingiuirile celor cari se reintorc, în înfățișarea lor de noi stăpânitori. Ziarele au vorbit despre masacrele săvârșite de jandarmia turcească, ca și despre incendiile pustiitoare cari au întovărășit adesea retragerea trupelor grecești. Câteva ciocniri de patrule au avut loc pe alocuri, fără să ia însă proporțiile unor lupte regulate.

Primejdia războiului e deci înlăturată, și diplomația Antantei, în special misiunea franceză dela Mudania, se felicita pentru rezultatul obținut. D-nul Franklin-Bouillon a declarat cu satisfacție că „acțiunea franceză a ridicat în Turcia un entuziasm nespărit“. Și e caracteristică de asemenea părerea bună pe care o mărturisește trimisul Franței despre personalitatea lui Kemalpașă; a cărui „înțeleaptă politică“ ar vrea, după cum asigură d-nul Franklin-Bouillon, să demonstreze Europei voința lui de pace, dar și „recunoștința pentru concesiunile obținute după intervenția Franței“.

Fără îndoială, prestigiul Republicei

franceze iese considerabil mărit de pe urma liniștirii pașnice a amenințătorului vulcan balcanic. Și, deși cei mai mulți dintre oamenii politici dela Londra recunosc acum că acordul dela Mudania a cruțat Angliei serioase complicații în Egipt și în Mesopotamia, e tot atât de adevărat că situația personală a lui Lloyd George se resimte în urma ultimelor incurcături; orientale, intrate abia acum pe cale de limpezire. Primul ministru englez, care conduce cu puteri aproape discreționare destinele politice ale Angliei dela 1916 încoace, a început să vorbească despre retragerea sa din fruntea treburilor publice, deși ultimele sale discursuri au fost prilejul unor vii manifestări de simpatie din partea opiniei publice.

* * *

În ceea ce privește interesele, bine fixate, ale României, reușita sforțărilor pentru menținerea păcii în Balcani nu poate decât să ne mulțumească. Impotriva tuturor zvonurilor cari răsăreau din diferite locuri, România a rămas credincioasă politicii sale de liniște și de echilibru. Sentimentul public se reazimă, la noi, pe dorința de a ne asigura răgazul pe care-l cere consolidarea Statului nostru, în noile sale granițe.

Aceasta nu însemnează însă că atitudinea opiniei noastre publice față de evenimentele din Balcani este aceea a unui complet indiferentism, sau că preocupările guvernului din București nu trebuie să îmbrățișeze, cu toată seriozitatea, problema Turciei europene, așa cum a fost rezolvată în linii generale de tratatul dela Sèvres. Procesul de revendicări teritoriale dintre Turcia și Grecia a adus ce e drept, prin felul cum a fost revizuit, serioase modificări a actului internațional încheiat la Conferința de pace.

Schimbările făcute în atribuirea de teritorii nu poate atinge însă principiile de echitate pe care a fost așezată noua rânduială a treburilor orientale. Iată pentruce credem că Alianții cari au dat un câștig de cauză guvernului din Angora în ceea ce privește granițele cu Grecia, nu vor schimba nimic din regimul de libertate al Strămtorilor.

SENEX.

ÎNSEMNĂRI.

„Oamenii școlaei“. Gazetele liberale nu mai sfârșesc ridicând osanele d-lui dr. Angelescu, ministrul Instrucțiunii publice pentru activitatea pe care o depune spre binele școlaei. Noi, mărturisim drept, nu vedem nimic. Sau, ceea ce vedem, numai bucurie nu ne face. Guvernul liberal a contribuit până acum, la deslegarea problemelor școlare din Ardeal făcând atâtea mutări și schimbări în personalul învățământului public, numai din spirit de răsbunare politică, încât se poate spune că ne găsim în fața unei primejdioase tendințe de desorganizare. Încolo, nici un cuvânt despre chestiunea școlărilor confesionale, și nici pomeneală despre statificare, sau despre reinvierea școlărilor românești cari stau pustii, așteptându-și învățătorii...

Ce e drept, pe ici pe colo, se ridică și câte o clădire nouă de școală în vechiul Regat. D-nul dr. Angelescu se grăbește să se transporte în vagonul d-sale ministerial la fața locului, scoate câteva file de hârtie din buzunar, citește un discurs... și aflăm că numeroasele clădiri de școală sunt ridicate din truda, din pornirea și din sforțarea țăranilor din sat, pe cari, firește, ministrul Instrucțiunii publice îi incurajează și le mulțumește.

Ne închipuim ce nenorocire ar fi, dacă nouile locașuri de lumină s'ar ridica fără cuvântările d-lui Dr. Angelescu! Cunoaștem o fabulă în care și musca odihnită pe o ureche de bou harnic, se lauda că se întoarce dela... arat. Grozav sunt de competente și muștele liberale.

Priveghitori și ciocărlii. Este titlul unei admirabile poezii de Petőfi, pe urma căreia o artistă maghiară dna N. Tessitori Nora, a avut un mic bocluc la Satu-Mare cu ocazia unei serate în care se sărbătorea centenarul marelui cântăreț ungar. Poliția de acolo împreună cu domnul cenzor par a se fi împiedecat de aceste versuri, traduse și publicate mai demult de d. Octavian Goga. Firește, acuzația de irredentism e gratuită și diseusa după un neplăcut incident va primi, credem, o completă satisfacție. Organele noastre polițiale însă ar face bine să nu reinvie aici binefacerile

regimului de odinioară, ale cărui amintiri stupide le resimțim decât ori o nouă brutalitate apare pe orizont...

Consolidarea valutei. D-nul I. Brătianu a chemat din nou Parlamentul d-sale într-o sesiune extraordinară, după încoronare: Ce va ieși din această trudă a „aleșilor“ națiunii, — vom vedea. Cu deosebire am rămas emoționați de asigurările ministrului de Finanțe, că operația consolidării bonurilor de tezaur, va asigura ridicarea valutei. D-nul Vintilă Brătianu e „specialist“, și ar trebui să-l credem, dar realitatea ne arată că decât ori se hotărăște guvernul actual să „consolideze“ valuta, de atâtea ori leul se pune să scadă. Dela 15 s'a coborât la 10, dela 10 la 8, și dacă d-nul Vintilă Brătianu va mai prezenta o nouă convenție cu băncile din străinătate, cine știe până unde se va mai scufunda. Bietul leu ar avea dreptul să spună, văzând vertiginoasă sa prăbușire;

— Iartă-mă, nene, nu mă mai „consolida“!

Remanierea guvernului. Gazetele vorbesc aproape în fiecare zi de remanierea apropiată a guvernului. D-nul Ion Brătianu simte adică nevoia să-și schimbe „specialiștii“. Dacă ar fi să credem ceea ce se spune, partidul liberal care posedă un nesecat rezervoriu de competențe, face apel la forțe noi. D-nul Jean Th. Florescu, obosit de activitatea depusă la departamentul Justiției, va face loc unei alte celebrități, d-nul Atanasovici; d-nul general Moșoiu se va da la o parte în folosul d-lui Tancred Constantinescu, actualul director al deraierilor ferate, iar d-nul Al Constantinescu, foarte ostent în urma atâtor plimbări prin Ardeal, va ceda portofoliul său unui domn N. Săveanu de pe la Focșani.

Și, se înțelege dela sine, toate vor merge iar, de minune... ca și până acum. Numai noi nu vrem să pricepem ce va folosi țara de pe urma faptului că în locul d-lui Aurel Cosma din Timișoara, va umbra în automobilul ministerului de Lucrări publice, d-nul Victor Biberea dela Lugoj... Cu remaniere ori fără remaniere, cu d-nul Victor Biberea sau fără d-nul Victor Biberea; guvernul actual nici nu va că-

stiga nimic neavând dela cine, și nici nu va mai pierde nimic, neavând de unde.

Un auto-plagiat. Este în adevăr un caz unic, cum rar se mai întâlnesc. Partidul național, dorind să-și justifice neparticiparea la încoronare, a anunțat mai demult publicarea unui manifest către țară. Am așteptat cu o legitimă curiozitate documentul, menit să înfățișeze lumii într'o proaspătă argumentație rezoanțele abținerii celor „o sută” dela serbările celor 14 milioane de Români. Ei bine, manifestul a apărut în „Patria” din Cluj, ferecat cu patru iscălituri și lung ca o „pertractare”... Ce se întâmplă însă? O stranfe decepție! Președintele, cei doi vicepreședinți, împreună cu „secretarul general” comit un act de rușinos auto-plagiat, nefiind manifestul lor decât o reeditare *cuvânt de cuvânt* a memoriului trimis de către d-nul I. Maniu, M. Sale Regelui, ca protestare împotriva încoronării. Acest memoriu, d-lor făcând pe misteriozii nu l-au publicat. Acum, venind vorba de redactarea unui manifest către popor, eminenții stilști, economiști cum au fost totdeauna în bătaia capului, și-au tras de seamă, că-nu face să se gândească de două ori și-au copiat pur și simplu înmormorând prezentat la Sinaia de d-nul Mihai Popovici, adăugându-i la sfârșit câteva fraze de circumstanță și dându-i data postumă de 10 Octombrie. Un admirabil certificat de reverență față de Săveran, — nu-i așa? — și un luminos exemplu de corectitudine, care în același timp ne lasă să apreciem și prodigioasa bogăție intelectuală a numitului partid. Cu sentimentele ce-vă inspiră aceste descoperiri, vă rugăm să citiți manifestul, către poporul din Ardeal etc., ca să puteți admira înmormorândul către Rege...

Fondul bisericesc din Bucovina. Cercurile bisericești din Bucovina ne scriu cu multă amărăciune, că guvernul liberal, nesocotind drepturile câștigate ale bisericii ortodoxe de-acolo a dispus că averile clerului să treacă din nou în administrarea ministerului de domenii din București. Sub guvernul dlui general Averescu, s'a fost orânduit, ca fondul religionar să fie administrat, de către o delegație a congresului bisericesc din Bucovina

un reprezentant al Regelui și altul al ministerului de Culte. În acest chip se salva și principiul corectitudinii și cel al autonomiei bisericești, multumită fiind cea mai importantă tagmă din viața națională a s buciumatei noastre provincii. Guvernul actual, într'un acces de acaparare a desființat o măsură dreaptă, concentrând totul din nou subtr' aripa ocrotitoare a gospodăriei dela București. De ce vor oare acești oameni să nu piardă niciodată ocazia de a se face antipatici, lăsând în urma lor o penibilă dără de înăcreală și dăsgust? Nu știu cine vorbea de „competență”, stămate domnule Banu.

Autonomie. Proverbul, de sigur, are dreptate: pofta vine mâncând. Cu câteva luni în urmă tabăra dlui Maniu tresărea cu indignare de câte ori i se arunca învinuirea de regionalism. Ne-aduceam aminte d. e. cu cât isop au stropit gazetele partidului național cuvintele dlui Vaidă, care, abil ca totdeauna, a aruncat pentru întâia-oraă fericitul dicton: „Ardealul al ardelenilor”. S-au făcut retractări, interpretări, tergiversări, atunci. În câteva luni însă simpaticii noștri adversari și-au schimbat, cum s'ar zice, poreclă în renume. Regionalismul a devenit doctrina lor și suprema legitimitate a existenței. Dar, apetitul le-a mers crescând. O repede evoluție l-a adus astăzi până în pragul „autonomiei”. Dl Sever Dan, „secretarul general” nu numai că lansează acest substantiv, dar fixază în linii mari și noua ordine de Stat, binevoind a menține numai un fel de unitate personală cu Regatul român. Cum vedeți, evoluția este vertiginoasă. . . . Dacă mergem așa înainte, comitetul de o sută se va transforma în curând, într'o primejdioasă ceată de „sinfeineri”, rezervând dlui Iuliu Maniu, cunoscutul nostru revoluționar, rolul romanticului De Valera, șef de guerilă și luptător pentru independență, îndrăzneț și intratabil. Prevedem tabloul sinistru și resimțim convenita îngrijorare. O singură deosebire însă se desenează de pe-acum, între răzvrățiții Irlandei și „sinfeinerii” de pe Târnavă, este greva foamei la care ai noștri nu s'au putut hotărî încă, nefiind nimeni care să ia asupra-și rolul primarului din Cork. Dar să mai așteptăm, cu

escluderile dela Banca-agrară din Cluj poate că se aranjază dela sine și această chestie. Să așteptăm. . .

Goga-Boilă. Această ciudată împărechere de nume proprii a văzut lumina zilei la o gazetă ungurească din Cluj, în care un cetățean analizând recentele declarații ale directorului nostru asupra minorităților etnice atrăgea în discuție și punctul de vedere al partidului național. Cetățeanul găsea că părerile fostului ministru de Culte au în vedere numai vindicarea amărăciunilor ungurești și oare-care înlesniri de viață, câtă vreme concepția partidului național este mult mai largă, tratând „națiunea maghiară” din România ca „un subiect de drept” cu toate consecințele logice. Nu e acum momentul să fixăm diferențiară de opinii care există între noi în aceste materii. Apropierea minorității maghiare de-o seamă din membrii marcanți ai „partidului național” este legitimă, nu numai în temeiul unei strânse inrudiri de mentalitate, ci și-a unei promiscuități de sânge. Despre toate aceste și multe altele noi vom avea neplăcerea să vorbim pe larg și răspicat. Deocamdată însă reținem felul cum opinia publică maghiară împarte rolurile și atribuțiunile oamenilor reprezentativi din partidele noastre politice în Ardeal. Venind vorba de partidul poporului Ungurii din Cluj se gândesc la Octavian Goga, — în vreme ce partidul dlui Maniu le împinge la suprafață personalitatea eminentă a fostului șef de alimentație de pie memorie, devenit în puterea operelor sale profesor la Universitatea din Cluj și teoreticianul comitetului „de-o sută” Iscălim cu amândouă mâinile această. clasare ineligență, fie-care cu frunțașii lui. . . .

Ce-i cu Alba-Iulia? Înțelegeți, că nu e vorba de serbările încoronării cari s'au desfășurat în toată splendoarea lor, ci de mult trâmbișatul „congres” al partidului național. Dacă nu ne înșelăm în curând se împlinește anul de când descendenții direcți ai lui Inochentie Micu — Klein și Petru Maior, — foști membri în partidul național și ei, cum spune atât de des „Patria”, — amenință pe adversarii de-aici și pe „regățeni” în bloc, cu universală cutropire la Alba-Iulia. Amenințarea des repetată pu-

sese lumea pe gânduri și unii cetățeni înamorați mai proaspăt de ardeleni, ca de pildă I. Rosenthal, proprietarul fericit al „Dimineții” și „Adevărului” se umpluse de înfricoșare, la ideea că dl Vaida ar putea să rupă „pactul”. . . O serie de viziuni catastrofale au brodat pe tema celebrei adunări amicii dela București ai dlor Maniu-Boila. Ei bine, ce-i acum cu congresul? Nu mai mișcă nimic, iar d. Vaida într'un recent interview are aierul să spuie că nici o putere din lume nu-l poate sili să-l ție. . . Am fi foarte bucueroși să primim o lămurire, ca să fim mai ponderați în vorbele noastre, gândindu-ne la *vox populi* care ne-așteaptă. . .

Lillom. Spiritul de toleranță românească nu se desminte. La trei ani după un cumplit război pornit dintr'o dușmănie istorică, opinia noastră publică a eliminat cu totul notele de ostilitate la adresa poporului maghiar, manifestându-se zilnic tendințe evidente de apropiere sufletească. Ar fi foarte util, dacă într'un studiu comparativ s'ar demonstra libertățile publice ale Ungurilor de-aici în comparație cu situația acestei minorități la Cehoslovaci sau în Jugoslavia de pildă. Atunci ar apare în toată plenitudinea ei mărinimia iobagilor de ieri și s'ar vedea cum uneori tocmai nesocotind interesele naționale suntem gata să netezim drumul bunei înțelegeri. E bine așa! Noblețea este și ea în definitiv un izvor de forță în arsenalul unui popor. Iată d. e. la București în lunile din urmă, este o adevărată invazie de operețe și piese de teatru dela Budapesta. N'avem nimic de zis, ele sunt tot atâtea portife care se deschid spre sufletul vecinilor noștri, extrem de interesant și plin de învățăminte. Decât, tocmai pentru atingerea acestui scop, să ni să deitvoie să protestăm împotriva modului agramat cu care se înfățișează uneori producțiile autorilor unguri. Piesa dlui Molnár este o evidentă mărturie. Pe urma unei traduceri deslănate și neliterare, *Lillom* care se joacă la teatrul dlui Bulandra, devenit o figură fără duh de-o crasă banalitate, nu inspiră decât plictiseală și somnolență în publicul dela București. La o parte deci cu pilulele ordinare ale belferilor, ne trebuie doctori pricepuți. . .

Redactor responsabil: ALEXANDRU A. HODOS.

Tipografia Dr. S. Bornemisa, Cluj, Piața Cuza Vodă No. 16.